

اتحادیه ملت‌های جنوب شرقی آسیا (آسه آن) پلی برگذراگاه توسعه در قاره آسیا*

حسن مرزوقی**

چکیده

این مقاله، شناختی کلی از کشورهای عضو آ.سه.آن و عملکرد اتحادیه آسه آن طی سه دهه اخیر به دست می‌دهد. اقتصاد کشورهای عضو آسه آن بر پایه توسعه صادرات و به‌ویژه صادرات کالاهای صنعتی شکل گرفته که این امر به همراه سیاستهای تعدیل ساختاری زمینه مناسبی برای فعالیت شرکتهای چند ملیتی به‌منظور استفاده از منابع طبیعی و نیروی کار ارزان و دقیق منطقه فراهم ساخته است. عمده کالاهای صنعتی صادراتی این کشورها را کالاهای مونتاژ شده تشکیل می‌دهند و ایالات متحده، اتحادیه اروپا و ژاپن مهمترین شرکای تجاری و بازار صادراتی این کشورها به شمار می‌آیند. بالا بردن سهم کالاهای مونتاژ شده از صادرات کشورهای عضو آسه آن، باعث گردیده تا همزمان با افزایش صادرات، حجم واردات این کشورها نیز افزایش یابد که این امر کسری تراز تجاری کشورهای غیرنفتی این اتحادیه را بدنبال داشته است.

در مجموع کشورهای مذکور توانسته‌اند طی سه دهه اخیر تغییرات شگرفی را در ساختار اقتصادی خود بوجود آورند که کاهش اتکا به مواد خام (از جمله نفت خام)، کالاهای اولیه و محصولات کشاورزی و تبدیل شدن به صادرکننده کالاهای صنعتی، از آن جمله بوده است. تأمین و حفظ ثبات سیاسی منطقه از مهمترین دست‌آوردهای این اتحادیه بود که باعث گردید در سایه ثبات به دست آمده، کشورهای مذکور بتوانند از طریق جذب سرمایه‌های

*. این مقاله، بخشی از طرح تحقیقاتی انجام شده در مؤسسه مطالعات و پژوهشهای بازرگانی می‌باشد.

**دکتر کارشناس ارشد مؤسسه مطالعات و پژوهشهای بازرگانی

خارجی و بالا بردن نرخ رشد اقتصادی، درآمد سرانه و در نتیجه رفاه اجتماعی جامعه خود را افزایش دهند و به سرعت به سمت توسعه صنعتی گام بردارند.

بی‌شک، تجارب کشورهای عضو این اتحادیه، می‌تواند در زمینه‌های بسیاری مورد استفاده سایر کشورها از جمله ایران، قرار بگیرد. به‌ویژه آنکه غالب این کشورها در ابتدای تشکیل اتحادیه، متکی بر صادرات مواد خام و کالاهای اولیه بوده‌اند حال آنکه، امروزه صادرکننده کالاهای صنعتی به‌ویژه محصولات الکتریکی و الکترونیکی، می‌باشند.

۱. مقدمه

اتحادیه ملتهای جنوب شرقی آسیا (آسه آن)^۱، اتحادیه‌ای است متشکل از ۶ کشور^۲ اندونزی، مالزی، سنگاپور، فیلیپین، تایلند و برونئی با وسعتی معادل ۳/۰۶ میلیون کیلومتر مربع و ۳۴۰/۷ میلیون نفر جمعیت (طبق آمار سال ۱۹۹۴) که در جنوب شرقی آسیا بین دو اقیانوس هند و اطلس، در مجاورت خلیج بنگال و دریای جنوبی چین واقع شده است.^۳ اندونزی از نظر وسعت و جمعیت، بزرگترین عضو این اتحادیه می‌باشد و از حیث جمعیت، برونئی و از نظر مساحت، سنگاپور کوچکترین اعضای اتحادیه مذکور می‌باشند.

تولید ناخالص داخلی این اتحادیه (مجموع تولید ناخالص داخلی اعضا) در سال ۱۹۹۴^۴ معادل ۴۸۹ میلیارد دلار بوده است که معادل ۱۱ درصد تولید ناخالص داخلی ژاپن در سال مذکور می‌باشد.^۵ تولید ناخالص داخلی سرانه اتحادیه آسه آن در سال ۱۹۹۴ برابر با ۱۴۳۵ دلار بوده که سنگاپور با ۲۳۴۹۲ دلار بیشترین و فیلیپین با ۹۳۷ دلار کمترین تولید ناخالص داخلی سرانه را در بین کشورهای آسه آن داشته‌اند.

سهم بخشهای کشاورزی، صنعت، ساختمان و خدمات از تولید ناخالص داخلی سال ۱۹۹۱ کشورهای عضو آسه آن، به ترتیب ۱۷/۲، ۳۴، ۵/۶ و ۴۳/۳ درصد بوده است.^۶ کل تجارت خارجی کشورهای عضو آسه آن (مجموع صادرات و واردات کشورهای عضو) طی سال ۱۹۹۳ برابر با ۴۲۳

1. Association of Southeast Asian Nations (ASEAN)

۲. با پیوستن کشورهای ویتنام، برمه و لائوس به اتحادیه آسه آن، اتحادیه در حال حاضر دارای ۹ عضو می‌باشد.

3. EIU, [Malaysia, Brunei, Philippines, Thailand, Indonesia, Singapore] Country Profile, 1995-96 (London, EIU, 1996)

۴. اطلاعات برونئی مربوط به سال ۱۹۹۳ می‌باشد.

5 - EIU, Thailand Country Profile, 1995 - 96 (London, EIU, 1996), P.II.

6. UNCTAD, Handbook of International Trade and Development Statistics, 1993 (New York: UN Pub., 1994), P.P 448-460

میلیارد دلار بوده که ۴۸ درصد آنرا صادرات و ۵۲ درصد آنرا واردات تشکیل داده است.^۷ تجارت داخلی ۲۰ درصد از کل صادرات آسه آن را طی سال مذکور تشکیل داده است. طی سالهای ۱۹۷۰-۹۳ نرخ رشد صادرات و واردات آسه آن بیش از نرخ رشد صادرات و واردات کل جهان بوده است.

طی دو دهه گذشته، صنعت الکترونیک در تمامی کشورهای عضو آسه آن رشد سریعی داشته بطوری که در حال حاضر کالاهای الکترونیکی بخش اعظم کالاهای صادراتی کشورهای آسه آن (به استثنای اندونزی و برونی) را به خود اختصاص داده است.

کشورهای عضو آسه آن از مراکز جذب سرمایه گذارینهای خارجی هستند بطوری که طی سال ۱۹۹۳، بطور خالص، حدود ۱۲/۷ میلیارد دلار سرمایه گذاری مستقیم خارجی در این کشورها صورت گرفته است.^۸

۲. زمینه پیدایش و شکل گیری آسه آن

منشأ پیدایش آسه آن را می توان «جامعه جنوب شرقی آسیا» (آسا)^۹ دانست. آسا در ژوئیه سال ۱۹۶۱ با مشارکت کشورهای مالزی، تایلند و فیلیپین به منظور توسعه همکاریهای اقتصادی و فرهنگی میان اعضا بوجود آمد اما بروز اختلافاتی در میان این کشورها، همکاری آنها را متوقف ساخت. پس از حکومت سوکارنو در اندونزی، بسیاری از اختلافات میان کشورهای اندونزی، مالزی، تایلند، فیلیپین و سنگاپور از بین رفت و این کشورها تصمیم گرفتند با توجه به مشکلات موجود در منطقه با مشارکت یکدیگر اتحادیه ای را تشکیل دهند. براین اساس ۵ کشور مذکور در سال ۱۹۶۷ با صدور اعلامیه بانکوک، اتحادیه آسه آن را بنا نهادند که کشور برونی دارالسلام نیز پس از کسب استقلال در سال

7. UNCTAD, Handbook of International Trade and Development Statistics. 1994 (New York : UN Pub., 1995), P.P 10-13.

8. International Bank for Reconstruction and Development, The world Bank Socio-Economic Time-Series Access and Retrieval System, World Tables 1995, April 1995.

9. Association of South East Asia (ASA).

۱۹۸۴ به این اتحادیه پیوست.

۳. اهداف

اعلامیه بانکوک و یا به عبارت دیگر اعلامیه آسه آن، اهداف زیر را برای اتحادیه آسه آن عنوان می‌کند:^{۱۰}

- ۱- تسریع رشد اقتصادی، پیشرفت اجتماعی و توسعه فرهنگی منطقه از طریق تلاشهای مشترک بر پایه برابری، و مشارکت بمنظور تحکیم پایه‌های صلح و بهروزی ملت‌های جنوب شرقی آسیا.
  - ۲- توسعه همکاریهای مشترک و کمکهای متقابل در زمینه‌های اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، فنی، علمی و اداری مورد علاقه طرفین.
  - ۳- کمک متقابل از طریق فراهم نمودن تسهیلات تحقیقاتی و آموزشی در امور حرفه‌ای، فنی و اداری.
  - ۴- مشارکت مؤثرتر اعضا بمنظور بهره‌برداری بیشتر از منابع کشاورزی و صنایع، توسعه تجارت، بهبود حمل و نقل و ارتباطات و ارتقای سطح زندگی مردم.
  - ۵- گسترش مطالعات در رابطه با شرق آسیا.
  - ۶- حفظ و ایجاد همکاری نزدیک و سودمند با سازمان‌های بین‌المللی و منطقه‌ای موجود که اهداف و مقاصد مشابهی دارند و بررسی راه‌های همکاری هر چه بیشتر بین کشورهای عضو.
- بطوری که از اعلامیه بانکوک برمی‌آید، اهداف اولیه تشکیل آسه آن را تسریع رشد اقتصادی و پیشرفت اجتماعی و توسعه فرهنگی، پیشبرد صلح و ثبات منطقه و توسعه همکاریهای مشترک و کمکهای متقابل در زمینه‌های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی تشکیل داده است. اما در بین اهداف عنوان شده در این اعلامیه، می‌توان مهمترین عامل شکل‌گیری اتحادیه را در جو سیاسی حاکم بر منطقه و تشنجات موجود بین کشورهای همسایه و به‌ویژه وجود نظام کمونیستی در کشورهای منطقه از جمله چین، ویتنام و کامبوج جستجو کرد. در واقع می‌توان گفت کشورهای بنیانگذار آسه آن به منظور مقابله با توسعه سیاسی - اجتماعی کمونیسم، چنین اتحادیه‌ای را بوجود آوردند. موقعیت جغرافیایی و مجمع‌الجزایری بودن این

10. Europa Publication Limited, The Europa World Year Book, vol I, 1978 (London: Europa Publication Limited, 1978), P. 123.

کشورها نیز از دیگر عواملی بود که نیاز به حفظ امنیت را در این کشورها بیش از پیش تقویت نمود و زمینه اتحاد بین آنها را فراهم ساخت. از آنجایی که کشورهای عضو اتحادیه آسه آن به استثنای تایلند، همگی برهه‌ای از تاریخ خود را بصورت مستعمره قدرتهای غربی سپری کرده‌اند، این موضوع باعث گردید تا پس از استقلال، احساس خلاء نموده و عملاً نیاز به حمایت یک قدرت خارجی را احساس نمایند. به‌ویژه وجود قدرتهایی همچون چین و ژاپن در منطقه که از گذشته سعی در استیلا بر این کشورها داشتند، این احساس را در کشورهای مذکور تقویت می‌کرد.

بنابراین، تشکیل یک اتحادیه، بخصوص با حضور کشوری مانند تایلند که هیچگاه مستعمره نبوده و یکی از قدرتهای نظامی منطقه محسوب می‌گردید، عاملی بود که می‌توانست نیاز حمایتی این کشورها را برطرف سازد. در حقیقت، تایلند در ابتدای تشکیل این اتحادیه، نقش برادر بزرگتر را برای کشورهای مذکور داشت. با توجه به مسایلی یاد شده و برهه‌ای از زمان که اتحادیه آسه آن در آن برهه شکل گرفتند، می‌توان گفت که مهمترین عامل در ایجاد این اتحادیه، حفظ ثبات سیاسی منطقه بوده است. تشکیل این اتحادیه، نقش مهمی در تامین امنیت و ثبات سیاسی منطقه ایفا نمود و از بعد سیاسی اهداف کشورهای مؤسس را برآورده کرد و در واقع، پس از آماده شدن بستر سیاسی مناسب بود که اعضا به‌مرور وارد فعالیتهای اقتصادی شده و موافقتنامه‌های صنعتی و اقتصادی را انعقاد نمودند.

بنابراین، می‌توان گفت مهمترین اقدام این اتحادیه آن بود که «بستر سیاسی و ثبات لازم برای انجام فعالیتهای اقتصادی» را در کشورهای عضو پدید آورد. از آنجایی که وجود ثبات و امنیت یکی از پیش شرطهای لازم برای انجام سرمایه‌گذاری و رشد فعالیتهای اقتصادی است، عملاً تشکیل این اتحادیه شرایط لازم برای انجام فعالیتهای اقتصادی را به‌وجود آورد. در همین راستا می‌بینیم که به‌رغم تشکیل اتحادیه آسه آن در سال ۱۹۶۷، این اتحادیه تا سال ۱۹۷۵ فعالیت خاص و مهمی از خود نشان نداده و یک دوره رکود و بی‌حرکی را طی می‌کند و حتی عامل تحرک این اتحادیه در سال ۱۹۷۵ نیز یک عامل سیاسی یعنی خروج نیروهای آمریکایی از ویتنام است که باعث می‌گردد تا به کمک آمریکا و دیگر قدرتهای غربی بمنظور مقابله با پیشروی کمونیست‌ها در منطقه هندوچین و جنوب شرقی آسیا، اتحادیه آسه آن فوالتر گردد. براین اساس، به‌عنوان نخستین گام، اجلاس سران کشورهای عضو در ۲۴ فوریه ۱۹۷۶ در اندونزی برگزار گردید که در این اجلاس «پیمان موّدت و همکاری در جنوب شرقی آسیا» و «اعلامیه همگونی در آسه آن» به تصویب رسید. در این پیمان و اعلامیه نیز مجدداً ردّ پای اهداف سیاسی

به چشم می‌خورد و هنوز اهداف سیاسی پررنگتر از اهداف اقتصادی است بطوری که هدف از پیمان مودت و همکاری آسه آن، ترویج مداوم صلح، حسن تفاهم و همکاری بین کشورهای عضو در جهت ایجاد روابط نزدیکتر بین آنها با رعایت استقلال، حق حاکمیت، برابری، تمامیت ارضی و حفظ هویت ملی تمامی کشورها ذکر شده است.

۴. ساختار تشکیلاتی آسه آن

با توجه به اینکه آسه آن یک اتحادیه دولتی است، بنابراین تشکیلات اصلی آن دولتی می‌باشد که در کنار این تشکیلات اصلی، تشکیلات دیگری به وجود آمد که غیر دولتی بوده و امکان هماهنگی بین تشکیلات اصلی و بخش خصوصی کشورهای عضو را فراهم می‌سازد.

اجلاس سران، بالاترین رکن تصمیم‌گیرنده در اتحادیه آسه آن محسوب می‌شود که این اجلاس، هر سه سال یکبار در یکی از کشورهای عضو برگزار می‌گردد. اجلاس سران، سیاست‌های کلی اتحادیه را وضع و تدوین می‌کند.

پس از اجلاس سران، اجلاس وزرای آسه آن قرار دارد که بطور سالیانه با حضور وزرای خارجه کشورهای عضو تشکیل می‌گردد و عهده‌دار تعیین چارچوبهای اجرایی برای خط‌مشی‌های کلی ارایه شده توسط اجلاس سران می‌باشد.

تصمیم‌گیری در رابطه با همکاریهای اقتصادی، توسط اجلاس وزرای اقتصاد کشورهای عضو صورت می‌گیرد که این همکاریها از طریق پنج کمیته انجام می‌شود. اتحادیه آسه آن دارای ۷ گروه بحث و تبادل نظر می‌باشد که در کشورهای آمریکا، استرالیا، نیوزیلند، کانادا، ژاپن و همچنین اتحادیه اروپا و «برنامه توسعه ملل متحد»^{۱۱} واقع شده‌اند و روابط و مسایل مورد علاقه آسه آن با آنها را مورد بحث و تبادل نظر قرار می‌دهند.

«اتاق بازرگانی و صنایع آسه آن»^{۱۲} مهمترین سازمان غیردولتی آسه آن است که طی سالیان دراز فعالیت خود، وضعیت نیمه رسمی بخود گرفته و گروههای مختلف بخش خصوصی کشورهای عضو را با

11. United Nations Development Program (UNDP).

12. ASEAN Chambers of Commerce and Industry (ASeEAN - CCI).

کمیته‌های آسه آن مرتبط می‌سازد.

۵. زمینه‌های همکاری در بین اعضای آسه آن

کشورهای عضو آسه آن در زمینه‌های سیاسی، صنعتی، تجاری، کشاورزی، سرمایه‌گذاری، امور مالی و بانکداری، انرژی، تکنولوژی و تحقیقات مشترک، آموزش و پرورش، توسعه اجتماعی، جهانگردی، امور فرهنگی و حمل و نقل و ارتباطات با یکدیگر همکاری دارند. گرچه باید توجه داشت که جنبه سیاسی همکاریها در جهت حفظ ثبات و آرامش منطقه، سنگین‌تر از سایر جنبه‌های همکاری بین آنها بوده است.

پایه و اساس همکاریهای صنعتی این کشورها به سال ۱۹۷۶ بر می‌گردد که طی این سال، کشورهای عضو با ایجاد پنج پروژه مشترک صنعتی موافقت نمودند. این موافقتنامه نهایتاً منجر به ایجاد پروژه «اوره» در اندونزی با ظرفیت ۵۷۰ هزار تن در ژانویه ۱۹۸۴ و پروژه مالزی با ظرفیت سالانه تولید ۵۳۰ هزار تن اوره و ۳۶۰ هزار تن آمونیم در سال ۱۹۸۵ گردید.^{۱۳}

موافقتنامه منعقد شده در رابطه با برقراری «ترتیبات ترجیحی تجاری» در اجلاس وزاری کشورهای عضو آسه آن در سال ۱۹۷۷ را می‌توان نقطه شروع همکاریهای تجاری کشورهای مذکور دانست.

۶. مروری اجمالی بر کشورهای عضو آسه آن

۱ - ۶. سنگاپور

سنگاپور در سال ۱۸۱۹ بوسیله «سرتوماس استامفورد رافلز» به‌عنوان یک پست تجاری و نظامی بنا نهاده شد اما پس از مدتی به یک مرکز صادرات مجدد تبدیل شد که مواد معدنی، محصولات جنگلی، کائوچو و روغن نخل را از کشورهای منطقه به‌ویژه مالزی جمع‌آوری نموده و پس از اصلاح، فرآوری و بسته‌بندی به ایالات متحده و اروپا صادر می‌نمود. از سوی دیگر، کالاهای صنعتی از کشورهای صنعتی به

13. Europa Publications Limited, The Europa World Year Book, 1988 (London: Europa Publications Limited, 1988), P.102.

این کشور وارد شده و در منطقه توزیع می‌شد. این وضعیت باعث گردید تا فعالیتهای خدماتی بویژه امور بانکی، بیمه و ارتباطات به منظور ارایه خدمات به امر صادرات مجدد، در این کشور توسعه زیادی یافته و به سرعت پیشرفت نماید.

سنگاپور نیز همانند بسیاری از کشورهای در حال توسعه دیگر، کار خود را با سیاست جانشینی واردات و حمایت از صنایع داخلی آغاز کرد اما این سیاست به علت کوچک بودن اندازه بازار داخلی، بزودی کنار گذاشته شد و سیاست صادرات محوری بر مبنای صادرات کالاهای صنعتی اتخاذ گردید.

صادرات، ۱۸۲ درصد از تولید ناخالص داخلی این کشور را در سال ۱۹۹۴ تشکیل داده که این نسبت نشان‌دهنده میزان اتکای سنگاپور به تجارت خارجی می‌باشد. حدود ۴۰ درصد از صادرات این کشور را صادرات مجدد تشکیل داده است که عمدتاً شامل صادرات مجدد کالاهایی می‌باشد که در سنگاپور فقط بسته‌بندی شده و کار دیگری بر روی آنها صورت نگرفته است.^{۱۴}

در سال ۱۹۹۴، مالزی، ایالات متحده و هنگ کنگ به ترتیب بیشترین سهم از صادرات سنگاپور را به خود اختصاص دادند در حالیکه ژاپن، مالزی و ایالات متحده بیشترین سهم را از واردات این کشور داشته‌اند. در مجموع، مالزی بزرگترین شریک تجاری سنگاپور در سال ۱۹۹۴ بوده است.

سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی نقش بسیار مهمی را در توسعه صنعتی سنگاپور داشته است. دولت سنگاپور سرمایه‌گذاریهای خارجی را از طریق مشوقهای مالی تشویق نموده و همزمان، سرمایه‌گذاریهای داخلی را به طرف فعالیتهای تجاری و مالی هدایت کرده است. مهمترین ابزار جذب سرمایه‌گذاریهای خارجی در سنگاپور، معافیت‌های مالیاتی می‌باشد. این سرمایه‌گذاریها عمدتاً در بخش صنعت متمرکز گردیده است.

۲- ۶. مالزی

طی ۲۰ سال اخیر، کشور مالزی به سرعت صنعتی شده است، بطوریکه از یک کشور صادرکننده مواد اولیه معدنی و کالاهای کشاورزی، به کشوری که صنایع کارخانه‌ای بخش قابل توجهی از تولید ناخالص ملی را به خود اختصاص داده‌اند، تبدیل شده است.

سیاست «صنایع پیشرو» در سال ۱۹۵۸، افزایش سریع تعداد صنایع را بدنبال داشت بطوریکه تعداد صنایع پیشرو از ۱۸ کارخانه در سال ۱۹۵۸ به ۳۹۹ کارخانه در سال ۱۹۸۴ افزایش یافت و این صنایع یک سوم از تولید محصولات کارخانه‌های کشور را به خود اختصاص دادند.^{۱۵} صنایع مذکور، محصولات مختلفی از قبیل مواد غذایی، منسوجات، محصولات پتروشیمی و محصولات شیمیایی و فلزی تولید می‌کردند. از سال ۱۹۷۰ کشور مالزی به سمت صادرات کالاهای صنعتی روی آورد و در این راستا، سیاستهای جدیدی را برای تشویق صادرات از طریق توسعه مناطق آزاد تجاری اتخاذ نمود. در مالزی پیش از هر جای دیگر، مناطق آزاد تجاری در رشد صادرات کالاهای صنعتی اهمیت داشته‌اند. یکی از نتایج مهم سیاستهای اتخاذ شده، جذب صنایع کاربر الکترونیکی و، در حد کمتری، صنایع منسوجات بود که امکان گسترش سریع صادرات کالاهای صنعتی را فراهم می‌ساخت.

از زمانهای گذشته یعنی زمانی که مالزی متکی به صادرات مواد اولیه بود، تجارت خارجی نقش مهمی در اقتصاد این کشور داشته است. طی سالهای اخیر، اهمیت این بخش در مسیر صنعتی شدن کشور مالزی افزایش یافته زیرا سیاست صنعتی شدن این کشور بر پایه گسترش سریع صادرات کالاهای صنعتی قرار دارد. عملکرد قوی اقتصاد مالزی مستقیماً ناشی از عملکرد مؤثر بخش صادرات این کشور می‌باشد. گسترش سریع صادرات کالاهای صنعتی (که حدود ۷۸ درصد از کل صادرات کشور را تشکیل می‌دهد) رشد صادرات را به‌دنبال داشته است.

ایالات متحده و ژاپن مهمترین شرکای تجاری مالزی محسوب می‌شوند. طی سال ۱۹۹۴ ایالات متحده، سنگاپور و ژاپن بیشترین سهم را از صادرات مالزی داشته‌اند و بیشترین سهم از واردات این کشور به ترتیب مربوط به ژاپن، ایالات متحده و سنگاپور بوده است. پس از سنگاپور، کشور مالزی بیشترین سرمایه‌گذاری خارجی را در میان کشورهای آسه آن جذب کرده است.

۳-۶. اندونزی

در زمان استعمار، اقتصاد اندونزی متکی به فعالیتهای ابتدایی از قبیل تولید قلع، کائوچوی طبیعی، قهوه

و سایر دانه‌های خوراکی صادراتی و همچنین تولید مواد غذایی برای مصارف داخلی بود. مدیریت اقتصادی دولت اندونزی، این کشور را قادر ساخت نرخ رشد اقتصادی بالا و پیوسته‌ای را طی سه دهه اخیر داشته باشد. بررسی ساختار اقتصاد اندونزی بیانگر آن است که صنعت، موتور اصلی رشد اقتصادی این کشور را تشکیل داده است بطوری که کالاهای کارخانه‌ای نرخ رشدی بیش از نرخ رشد کل اقتصاد داشته و بطور پیوسته، سهم خود را در تولید ناخالص داخلی افزایش داده است. طی سالهای ۸۱-۱۹۸۰ صنعت نفت بیش از ۷۰ درصد درآمد داخلی دولت و تقریباً ۸۲ درصد از درآمدهای صادراتی کشور را تشکیل می‌داد. در سال ۱۹۹۴، سهم نفت و محصولات پتروشیمی پالایش شده از کل درآمد صادراتی به ۱۵ درصد و سهم نفت در بودجه دولتی سال ۹۵-۱۹۹۴ به ۱۶/۱ درصد رسید.^{۱۶}

تجارت خارجی اندونزی عمدتاً با سه کشور ژاپن، ایالات متحده و سنگاپور صورت می‌گیرد. اندونزی سهم عمده‌ای در تولید برخی از محصولات کشاورزی جهان دارد. این کشور در تولید نارگیل رتبه اول، در تولید کائوچوی طبیعی و روغن نخل رتبه دوم و در تولید برنج، قهوه و دانه کاکائو رتبه سوم را در جهان دارا می‌باشد.^{۱۷} سرمایه‌گذاری خارجی در اندونزی، همانند سایر کشورهای عضو آسه آن، نقش مهمی را ایفا نموده است.

۴- ۶ تایلند

ظرفیت بالقوه کشاورزی تایلند، عمده‌ترین منابع طبیعی این کشور را تشکیل می‌دهد. تایلند دارای منابع غنی قلع می‌باشد، بطوریکه طی سالهای ۹۰-۱۹۸۵ حدود ۷ درصد از تولید و ۱۱ درصد از صادرات قلع جهان را به خود اختصاص داده است. این کشور طی دوره مذکور، ۴ درصد از تولید و ۳۹ درصد از صادرات برنج جهان، ۲۰ درصد از تولید و ۱۹/۱ درصد از صادرات کائوچوی طبیعی جهان را داشت.^{۱۸}

16. Ibid., P.34

17. Ibid.

18. Chalmin, Op. Cit., P.P. 151-389.

طی ۲۵ سال گذشته، اقتصاد تایلند تحولات زیادی داشته است بطوری که از یک کشور دارای اقتصاد کشاورزی و متکی بر تعداد محدودی کالای صادراتی کشاورزی به کشوری که گاهی نام آن در فهرست کشورهای تازه صنعتی شده عنوان می‌شود، تبدیل شده است. تایلند یکی از بالاترین نرخهای رشد اقتصادی را در بین کشورهای عضو آسه آن داشته است. تایلند به سرعت تبدیل به یک کشور تولیدکننده و صادرکننده کالاهای کارخانه‌ای دارای ارزش افزوده بالا، از جمله وسایل الکتریکی و کامپیوتری می‌شود.

کالاهای کارخانه‌ای بیش از ۷۵ درصد صادرات این کشور را تشکیل می‌دهد.^{۱۹} طی سالهای ۹۵ - ۱۹۹۳، نرخ رشد صادرات و واردات تایلند بطور متوسط ۱۲/۶ و ۱۳/۴ درصد در سال بوده است (جدول ۴). ژاپن، ایالات متحده و سنگاپور مهمترین شرکای تجاری تایلند محسوب می‌گردند، سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی نقش مهمی در توسعه صنعتی و اقتصادی این کشور داشته است.

۵ - ۶. فیلیپین

فیلیپین دارای ذخایر معدنی زیادی از جمله مس، نیکل، طلا و کرومیت می‌باشد. طی سالهای ۹۰ - ۱۹۸۹، حدود ۴۵ درصد از تولید نارگیل خشک شده جهان و ۱۰/۹ درصد از صادرات موز جهان را به خود اختصاص داده است.^{۲۰}

طی دوران استعمار، محصولات کشاورزی (در ابتدا مغز نارگیل و سپس شکر) صادر و در مقابل آن محصولات صنعتی وارد می‌گردید. پس از استقلال، سیاست جانشینی واردات محصولات اتخاذ گردید و صادرات کالاهای غیر سنتی تشویق شد. به‌رغم اینکه تلاشهایی برای آزادسازی تجاری در این کشور صورت گرفته اما میزان حمایت از تولیدات داخلی همچنان بالاتر از سایر کشورهای جنوب شرقی آسیا می‌باشد. سیاستهای حمایتی موجب گردید که نرخ رشد اقتصادی بطور نسبی پایین بماند که این امر پایین بودن سطح درآمد سرانه را به دنبال داشت.

19. UN, Economic and Social Survey of Asia and the Pacific, 1995 (New York: UN Pub. 1995), P. 77.

20. Chalmis, Op. Cit., P.P. 151-389.

طی سالهای ۹۳ - ۱۹۶۳، ترکیب کالاهای صادراتی فیلیپین تغییرات زیادی داشته بطوریکه سهم مصنوعات کارخانه‌ای از صادرات، تقریباً ۹ برابر شده در حالیکه سهم کالاهای اولیه غیر نفتی که در سال ۱۹۶۳ تقریباً معادل کل صادرات این کشور بوده، در سال ۱۹۹۳ به حدود یک پنجم از صادرات کشور رسیده است (جدول ۵). در بین کالاهای صنعتی، عمده‌ترین تغییرات، مربوط به وسایل مهندسی، منسوجات، چرم، پوشاک و محصولات چوبی بوده است.

بطور سنتی، آمریکا و ژاپن مهمترین شرکای تجاری فیلیپین را تشکیل می‌دهند. در سال ۱۹۹۳، این دو کشور بیش از نیمی از صادرات و حدود ۴۰ درصد از واردات فیلیپین را به خود اختصاص داده‌اند. فیلیپین بعد از برونی کمترین میزان جذب سرمایه‌گذاری خارجی را در بین کشورهای عضو آسه آن داشته است.

۶ - ۶. برونی

ثروت برونی، ناشی از ذخایر نفت و گاز این کشور است که در سال ۱۹۹۳، ۱/۴ میلیارد بشکه نفت برای ۲۵ سال آینده و ۳۲۰ میلیارد متر مکعب گاز برای ۴۰ سال آینده برآورد شده است. عدم تمایل مردم برونی به کار بر روی زمین و وجود فرصتهای شغلی برای کار در بخش خدمات عمومی و صنایع نفت، باعث گردیده تا بخش کشاورزی سهم ناچیزی (حدود ۳ درصد) در تولید ناخالص داخلی کشور داشته باشد و به همین جهت برونی ۸۰ درصد از محصولات غذایی خود را از خارج وارد می‌کند.^{۲۱}

اقتصاد برونی تحت سلطه نفت و گاز قرار دارد بطوریکه در سال ۱۹۹۳، این بخش، حدود ۵۴ درصد از تولید ناخالص داخلی را به خود اختصاص داد.

طی سالهای گذشته، برونی به دلیل صادرات نفت همواره دارای مازاد تراز تجاری بوده است. تقریباً تمامی صادرات این کشور را نفت خام، فرآورده‌های نفتی و گاز طبیعی تشکیل می‌دهد. ژاپن، انگلستان و سنگاپور مهمترین شرکای تجاری برونی محسوب می‌گردند. در سال ۱۹۹۴، ژاپن به تنهایی ۵۰ درصد از کل صادرات برونی را به خود اختصاص داده است.

۷. فعالیتهای صنعتی آسه آن

توسعه صنعتی جنوب شرقی آسیا از اوایل دهه ۱۹۶۰ آغاز شده است. در سال ۱۹۶۰ بخش صنعت کشورهای مذکور کمتر از یک پنجم تولید ناخالص داخلی این کشورها را به خود اختصاص می‌داد و سهم کالاهای کارخانه‌ای در تولید ناخالص داخلی، حتی از این مقدار هم کمتر بوده است. همچنین، در آن زمان کالاهای کارخانه‌ای سهم قابل ملاحظه‌ای را در صادرات کشورهای جنوب شرقی آسیا نداشتند (به استثنای سنگاپور که کالاهای کارخانه‌ای، ۲۶ درصد از صادرات این کشور را تشکیل می‌داد).

در اوایل دهه ۱۹۹۰، تصویر فعالیتهای اقتصادی بسیاری از کشورهای عضو آسه آن، به گونه دیگری بود بطوریکه در این سال، بخش صنعت، بخش غالب اقتصاد کشورهای عضو را تشکیل می‌داد و در هر یک از کشورهای یاد شده تولید کالاهای صنعتی تبدیل به یکی از مهمترین شاخصهای اقتصادی گردید. مقایسه نرخ رشد تولیدات کارخانه‌ای کشورهای عضو آسه آن با کشورهای اروپایی و آمریکای شمالی، بیانگر آن است که کشورهای آسه آن نه فقط طی دهه ۱۹۶۰ از رشد بالاتری برخوردار بوده‌اند بلکه این روند حداقل تا اواسط دهه ۱۹۸۰ نیز ادامه داشته است. عواملی را که در صنعتی شدن کشورهای عضو آسه آن نقش عمده‌ای داشته‌اند، می‌توان به دو دسته شامل عوامل خارجی و عوامل داخلی تقسیم‌بندی نمود.

۷-۱. نقش عوامل خارجی در صنعتی شدن کشورهای جنوب شرقی آسیا

از جمله مهمترین عوامل مؤثر در صنعتی شدن کشورهای جنوب شرقی آسیا، رشد بی‌سابقه تولیدات صنعتی و تجارت در جهان، بعد از جنگ دوم جهانی بود. رشد بالای اقتصادی کشورهای غربی، تقاضای گسترده و روز افزونی برای مواد خام جهت تولید کالاهای صنعتی در پی داشت که این تقاضا، برای منابع طبیعی سرشار کشورهای جنوب شرقی آسیا دارای اهمیت زیادی بود و فعالیت شرکتهای چند ملیتی را در منطقه به منظور استفاده از منابع مذکور و همچنین نیروی انسانی ارزان، به دنبال داشت. براین اساس، شرکتهای چند ملیتی عامل بسیار مهمی در صنعتی شدن کشورهای جنوب شرقی آسیا و به ویژه رشد تولیدات صنعتی در منطقه محسوب می‌گردند. این شرکتهای عمده تا مایل بودند در بخشهایی که از تکنولوژی پیشرفته تری برخوردارند، نظیر صنایع الکترونیک، داروسازی، کالاهای صنعتی مصرفی از قبیل وسایط نقلیه موتوری و گیرنده‌های رادیو و تلویزیونی، صنایع تولیدکننده کالاهای مصرفی انبوه، نظیر صنایع

تولیدکننده محصولات خوراکی، آشامیدنی و دخانیات، فعالیت نمایند. بدین ترتیب، منطقه جنوب شرقی آسیا تبدیل به مکان عمده‌ای برای فعالیت شرکت‌های چندملیتی گردید و در حقیقت طی سالهای ۷۸ - ۱۹۶۷ این منطقه سریعترین نرخ رشد جذب سرمایه‌گذاری‌های خارجی را در بین کشورهای در حال توسعه تجربه نمود. بخش اعظم شرکت‌های خارجی فعال در جنوب شرقی آسیا به آمریکا و ژاپن تعلق دارند. پس از سال ۱۹۸۵، سرمایه‌گذاری ژاپن در منطقه به دلیل دگرگونی در ارزش «ین» رشد سریعی داشته است. از نکات مهمی که در امر سرمایه‌گذاری خارجی کشورهای عضو آسه آن به چشم می‌خورد، افزایش قابل ملاحظه حضور کشورهای تازه صنعتی شده منطقه و شرق آسیا به ویژه سنگاپور، هنگ کنگ، کره جنوبی و تایوان در کشورهای عضو آسه آن است؛ بطوریکه طی سالهای ۹۲ - ۱۹۸۶، ۲۹ درصد از سرمایه‌گذاریهای مستقیم خارجی انجام شده در کشورهای اندونزی، مالزی، فیلیپین و تایلند به کشورهای تازه صنعتی شده تعلق داشته است.^{۲۲} با توجه به اهمیت روبه رشد سرمایه‌گذاریهای ژاپن و رشد سرمایه‌گذاری سایر کشورهای آسیایی در آسه آن، به‌رغم آنکه همچنان بخش عمده‌ای از سرمایه‌گذاریهای خارجی این منطقه به سرمایه‌گذاران آمریکایی و اروپایی تعلق دارد، بسیاری از شرکت‌های خارجی این منطقه شخصیت آسیایی یافته‌اند.

۷-۲. نقش عوامل داخلی در صنعتی شدن کشورهای عضو آسه آن

به‌رغم نقش غیر قابل انکار عوامل خارجی، این عوامل به تنهایی نمی‌توانند بیان‌کننده رشد سریع صنعتی در کشورهای جنوب شرقی آسیا باشند. به‌ویژه آنکه اختلاف سطح صنعتی شدن کشورهای مختلف منطقه خود نشان‌دهنده این امر است.

از جمله مهمترین عوامل داخلی، وجود منابع سرشار طبیعی و پایین بودن سطح دستمزد نیروی کار در کشورهای یاد شده می‌باشد که نقش به‌سزایی در سودآوری و در نتیجه جذب سرمایه‌های خارجی داشته است. از دیگر عوامل بسیار مهم، می‌توان نقش دولت در آزادسازی تجاری، انجام تعدیلات ساختاری و اتخاذ سیاست صادرات محوری بر پایه صادرات کالاهای صنعتی را نام برد.

۸. ساختار صنعت منسوجات و کالاهای الکترونیکی در کشورهای عضو آسه آن

با توجه به اینکه کالاهای الکترونیکی و منسوجات، مهم‌ترین کالاهای صنعتی کشورهای عضو آسه آن را تشکیل می‌دهند، ساختار این دو صنعت بطور خلاصه مورد بررسی قرار می‌گیرد.

۸-۱. روند رشد صنعت الکترونیک در کشورهای عضو آسه آن

از اوایل دهه ۱۹۶۰، سرمایه‌گذاری در امر تولید به منظور جایگزینی واردات محصولات الکترونیکی در کشورهای عضو آسه آن توسط شرکتهایی نظیر جنرال الکتریک، فیلیپس و ماتوشیتا آغاز گردید اما رشد آن به دلیل کوچک بودن اندازه بازار داخلی این کشورها، به سرعت محدود گردید. طی دهه ۱۹۷۰، رشد سریع صنایع الکترونیکی آسه آن عمدتاً ناشی از گسترش فعالیتهای مونتاژ شرکتهای چند ملیتی آمریکایی سازنده نیمه هادیها بوده است. پایین بودن نسبی دستمزد نیروی کار همراه با وجود زیربنای نسبتاً مناسب و مشوقهای قابل ملاحظه‌ای که در منطقه وجود داشت، انگیزه اولیه برای رشد سرمایه‌گذاری خارجی در منطقه را فراهم ساخت. تولید محصولات این شرکتهای بر مبنای سیاست صادرات محوری صورت می‌گرفت که در ابتدا شامل مقدار زیادی فعالیتهای کاربر به صورت مونتاژ اجزا و قطعات وارداتی در داخل مناطق آزاد تجاری بود. با گذشت زمان، فرایند تولید پیشرفته‌تر گردید و در مراحل مختلف آن به میزان بیشتری از «روشهای خودکار» استفاده گردید اما دامنه تولید همچنان به میزان زیادی به تولید نیمه هادیها محدود می‌شد. در اواخر دهه ۱۹۷۰ و اوایل دهه ۱۹۸۰، حضور شرکتهای فرامیلتی ژاپنی در کشورهای عضو آسه آن گسترش یافت. این سرمایه‌گذارها به عکس سرمایه‌گذارهای اولیه که عمدتاً در تولید نیمه هادیها متمرکز بود، دامنه وسیعی از وسایل و محصولات الکترونیکی صنعتی و مصرفی را در بر می‌گرفت. باید توجه داشت که به رغم آنکه شرکتهای چند ملیتی آمریکایی و اروپایی نیز حضور صنایع خود را در کشورهای عضو آسه آن گسترش داده‌اند، اما رشد آنها به میزان قابل ملاحظه‌ای کمتر از رشد شرکتهای فرامیلتی ژاپنی بوده و دامنه فعالیتشان نیز از تنوع کمتری برخوردار بوده است. از سوی دیگر طی سالهای اخیر، سرمایه‌گذاری شرکتهای تولیدکننده محصولات الکترونیکی کشورهای تازه صنعتی شده آسیایی، به ویژه تایوان و کره جنوبی در کشورهای عضو آسه آن گسترش زیادی داشته است. به عنوان مثال، سرمایه‌گذاری تایوان در مالزی طی سال ۱۹۸۹ از سرمایه‌گذاری ژاپن که بزرگترین سرمایه‌گذار در مالزی بوده، پیشی گرفته و طی این سال کره جنوبی در میان سرمایه‌گذاران در اندونزی،

پس از ژاپن، در ردیف دوم قرار داشته است.^{۲۳} این امر از یک سوناشی از افزایش ارزش پول کشورهای تایوان و کره جنوبی نسبت به دلار آمریکا بوده و از سوی دیگر ناشی از حذف امتیازات «نظام عمومی ترجیحات»^{۲۴} برای صادرات کشورهای تازه صنعتی شده آسیایی از سال ۱۹۸۹ می‌باشد.

نکته قابل توجهی که در صنعت کشورهای عضو آسه آن وجود دارد، این است که به علت ویژگی خاص فعالیت‌های مربوط به مونتاژ نیمه هادی‌ها طی سالیان دراز، این صنایع اثرات القایی و تحرک چندانی در صنعت بومی کشورهای عضو آسه آن به دنبال نداشته‌اند. در نتیجه، در این کشورها (به‌استثنای سنگاپور) فقط تعداد اندکی تولیدکننده داخلی محصولات الکترونیکی به‌وجود آمدند. باید توجه داشت که به دلیل استفاده از روش‌های خودکار در مراحل تولید، این وضعیت طی چند ساله اخیر روبرو تغییر گذاشته است بطوریکه چندین موسسه محلی با قابلیت‌های فنی بالایی ایجاد شده‌اند که برخی از آنها حتی به امر صادرات کالاهای سرمایه‌ای و خدمات فنی مربوطه مبادرت می‌نمایند. سنگاپور نسبت به سایر اعضای آسه آن از تعداد بیشتری تولیدکننده ملی برخوردار است که این امر ناشی از خط مشی هوشیارانه و متمرکز دولت در تشویق صنایع دارای تکنولوژی پیشرفته بوده است. این کشور، در حال حاضر، دارای تعداد زیادی تولیدکننده بومی برخوردار از تکنولوژی پیشرفته می‌باشد و مرکز حمایت فنی، بازاریابی و تحقیق و توسعه و دفتر تدارک بین‌المللی منطقه بشمار می‌آید. از نظر تولید محصولات الکترونیکی، کشورهای سنگاپور، مالزی، تایلند، فیلیپین، اندونزی و برونئی به ترتیب رتبه‌های اول تا ششم را به خود اختصاص می‌دهند.

۸ - ۲. صنایع منسوجات و پوشاک در کشورهای عضو آسه آن

کشورهای عضو آسه آن نیز همانند کشورهای تازه صنعتی شده از جمله تایوان و کره جنوبی، استراتژی جایگزینی واردات خود را با منسوجات و پوشاک آغاز کردند. مزیت نسبی این صنایع در کشورهای عضو آسه آن ناشی از پایین بودن سطح دستمزد نیروی کار آنهاست. این نوع صنایع به مهارت کمی نیاز دارند و بهره‌وری نیروی کار نیز برای انواع ماشین آلات مورد استفاده آنها، از یک کشور به

23. Norbert Wagner, ed., ASEAN and the EC (Singapore : Institute of southeast Asian Studies, 1991), P.171.

24. Generalized System of Preferences (GSP).

کشور دیگر تفاوت قابل ملاحظه‌ای ندارد. بنابراین، کشورهای دارای نیروی کار غیر ماهر و کم هزینه، نسبت به کشورهایی که از هزینه نیروی کار بالاتری برخوردارند، توان رقابتی بیشتری دارند که این امر، کشورهای عضو آسه آن به‌ویژه اندونزی و فیلیپین را در موقعیت مناسبی قرار داده است. اندونزی میزان صادرات منسوجات و پوشاک خود را از ۱ میلیارد دلار به ۶ میلیارد دلار افزایش داده و برنامه این کشور برای سال ۲۰۰۰ حاکی از صادرات ۱۲ میلیارد دلار پوشاک و منسوجات می باشد.

۹. تجارت در آسه آن

جدول (۷) میزان اهمیت تجارت جهانی را برای کشورهای عضو آسه آن نشان می‌دهد. چنانکه در این جدول ملاحظه می‌گردد، صادرات کشورهای مذکور طی سال ۱۹۹۴ حدود ۵۰ درصد صادرات ایالات متحده آمریکا، ۶۶ درصد صادرات ژاپن، ۲/۵ برابر صادرات چین و ۱/۵ برابر صادرات هنگ کنگ بوده است. طی این سال، سنگاپور و مالزی بیشترین سهم را از صادرات کشورهای آسه آن داشته‌اند در حالیکه کمترین سهم مربوط به فیلیپین و برونئی بوده است. مقایسه تراز تجاری کشور هایبانگر آن است که کشورهای صادرکننده نفت دارای تراز تجاری مثبت و سایر کشورها دارای تراز تجاری منفی بوده‌اند. مقایسه سهم صادرات از تولید ناخالص داخلی کشورهای آسه آن، نشان دهنده میزان برونگرایی (صادرات محوری) این کشورها می باشد. بطوریکه ملاحظه می‌گردد، سنگاپور به شدت متکی به صادرات بوده و صادرات نقش مهمی در اقتصاد مالزی ایفا می‌نماید. مقایسه تولید ناخالص داخلی سرانه و درجه باز بودن اقتصاد (نسبت صادرات و یا تجارت خارجی به تولید ناخالص داخلی) کشورهای عضو آسه آن، حاکی از وابستگی این دو متغیر است، بطوریکه کشورهایی که برونگرایی بیشتری دارند از درآمد سرانه بالاتری برخوردارند (جدول ۸).

از جمله عوامل مؤثر در انعطاف پذیری جهت گیریهای اقتصادی (درونگرایی و برونگرایی) کشورها، ترکیب کالاهای صادراتی و وارداتی است که خود بیانگر ساختار تولیدی کشور است. عمدتاً کشورهایی در اتخاذ سیاست برونگرایی موفق تر بوده‌اند که در مقایسه با کشورهای متکی بر صادرات کالاهای اولیه، ترکیب متعادلتری از کالاهای صادراتی داشته‌اند.

در سال ۱۹۹۳، محصولات صنعتی بیش از دو سوم صادرات اعضای آسه آن (به‌استثای برونئی) را به خود اختصاص داده است، در حالیکه سهم کالاهای اولیه غیر نفتی از صادرات این کشورها، کمتر از

یک پنجم بوده است. از سوی دیگر به‌رغم آنکه کشورهای عضو آسه آن دارای منابع معدنی غنی می‌باشند و بزرگترین تولیدکننده کائوچوی طبیعی در جهان به‌شمار می‌آیند، سهم مواد اولیه صنعتی از صادرات آنها در مقایسه با صادرات کالاهای صنعتی، بسیار ناچیز است. بطور نسبی، سنگاپور بیشترین و فیلیپین و اندونزی کمترین مقدار صادرات کالاهای صنعتی را در بین کشورهای عضو آسه آن (به‌استثنای برونی) دارند. اندونزی بیشترین صادرات مواد سوختی را به‌خود اختصاص داده است.

مهمترین کالاهای صادراتی کشورهای عضو آسه آن (شش کشور عضو) و سهم این کالاها از صادرات کشورهای در حال توسعه و جهان، در جدول (۹) نشان داده شده است. بطوریکه ملاحظه می‌گردد این کشورها سهم عمده‌ای از صادرات کائوچوی طبیعی، روغنهای گیاهی، تخته چندلا، برنج، گیرنده‌های رادیویی و تلویزیونی، ترانزیستور، لوازم اداری، گاز طبیعی و فرآورده‌های نفتی را به‌خود اختصاص داده‌اند. سهم این کشورها از صادرات کشورهای در حال توسعه برای اقلامی نظیر ماشین‌آلات و کالاهای الکتریکی و الکترونیکی که نیاز به تکنولوژی پیشرفته تری دارند، حاکی از جایگاه ویژه کشورهای عضو آسه آن در میان کشورهای در حال توسعه از حیث صادرات کالاهای سرمایه‌بر می‌باشد. یکی از نکات قابل توجه این جدول، تنوع کالاهای صادراتی کشورهای یاد شده است که آنها را در مقابل نوسان قیمت کالاهای صادراتی و یا نوسانات بازار ناشی از تغییر در عرضه و تقاضا، ایمن می‌سازد.

در بررسی الگوی تجارت بین اعضای آسه آن ملاحظه می‌گردد که سهم هر یک از اعضا هم در صادرات و هم در واردات سایر اعضا، پایین است. طی سال ۱۹۹۳، تجارت بین اعضای آسه آن فقط ۲۰ درصد از کل تجارت خارجی آسه آن را تشکیل داده است.^{۲۵} بطور نسبی، فیلیپین کمترین مقدار تجارت را با اعضای آسه آن دارد که شاید این امر ناشی از پیوند تاریخی آن کشور با ایالات متحده و استفاده از ترتیبات ترجیحی در تعرفه‌ها و سوبسید تجارت می‌باشد (جدول ۱۰). سنگاپور، حلقه اتصال شبکه تجاری بین کشورهای عضو آسه آن محسوب می‌گردد و طی سال ۱۹۹۳، نسبت به سایر اعضا، بیشترین صادرات را به کشورهای عضو آسه آن داشته است. این کشور هم از نظر صادرات و هم از حیث واردات می‌تواند محو اصلی تجارت داخلی آسه آن محسوب گردد.

25. UNCTAD, Handbook of International Trade and Development Statistics, 1994 (New York : UN Pub., 1995), P.34.

کشورهای عضو آسه آن به منظور افزایش مبادلات بین خود، اقداماتی انجام داده‌اند که مهمترین آنها عبارتند از: وضع «ترتیبات ترجیحی تجاری»،^{۲۶} تشکیل منطقه آزاد تجاری آسه آن (افتا)^{۲۷}، و ایجاد منطقه رشد.^{۲۸}

۹ - ۱. ترتیبات ترجیحی تجاری

به منظور گسترش تجارت بین اعضای آسه آن (تجارت درون گروهی) در سال ۱۹۷۷ یک موافقت نامه اصولی در ارتباط با «ترتیبات ترجیحی تجاری» بین اعضای آسه آن منعقد گردید. این موافقت نامه مواردی از قبیل گسترش ترجیحات تعرفه‌ای، کاهش محدودیتهای غیر تعرفه‌ای، قراردادهای مقداری بلند مدت، ارایه حمایت‌های مالی با نرخ بهره ترجیحی، ترجیحات در خریدهای دولتی آسه آن و سایر مواردی که مورد توافق طرفین باشد را شامل می‌شد. این موافقت نامه کالاهایی نظیر شکر، نفت خام، سیمان و محصولات شیمیایی را در بر می‌گرفت.

موافقت نامه مذکور به دلیل مسستی ساختن کالاهای حساس از ترتیبات ترجیحی تجاری، سخت بودن قواعد مبدأ و... موفقیت آمیز نبود. به همین دلیل به رغم اینکه در سال ۱۹۸۷، حدود ۱۹ هزار قلم از اقلام مبادلاتی کشورهای عضو آسه آن در فهرست محصولات مشمول طرح تعرفه ترجیحی قرار داشت، اما از آنجایی که این اقلام نقش چندانی در تجارت منطقه نداشتند، ترتیبات ترجیحی تجاری فقط ۵ درصد از تجارت بین اعضا را در بر می‌گرفت. این امر باعث گردید تا در سال ۱۹۸۷، سومین اجلاس سران کشورهای عضو آسه آن به علت عدم کارآیی ترتیبات ترجیحی تجاری، طرح «منطقه آزاد تجاری آسه آن» را مد نظر قرار دهند.

۹ - ۲. منطقه آزاد تجاری آسه آن (افتا)

بطوریکه ذکر شد، به علت عدم کارآیی ترتیبات ترجیحی تجاری، در سومین اجلاس سران کشورهای

26. Preferential Trading Arrangement (PTA)

27. ASEAN Free Trade Agreement (AFTA)

28. Growth Area

عضو آسه آن طرح ایجاد «منطقه آزاد تجاری آسه آن» مدنظر قرار گرفت. در پی این امر، در سال ۱۹۹۲، کشورهای عضو به منظور بهبود سطح مبادلات ترجیحی و حرکت به سمت منطقه آزاد تجاری آسه آن، اجرای برنامه «تعرفه ترجیحی مؤثر مشترک» (سبت) ۲۹ را مورد موافقت قرار دادند. طرح سبت، در حقیقت ابزاری برای ایجاد منطقه آزاد تجاری آسه آن می باشد.

اهداف بیان شده برای افتا، مشتمل بر افزایش قدرت رقابتی محصولات صنعتی تولید شده در کشورهای عضو آسه آن از طریق جذب مقادیر بیشتری سرمایه گذاری مستقیم خارجی و در نتیجه بهبود زیربنای تولیدی آسه آن برای رسیدن به سطح کشورهای توسعه یافته بود. هدف نهایی این طرح آن است که در ابتدای ژانویه سال ۲۰۰۳ نرخ تعرفه کالاهای صنعتی به صفر تا ۵ درصد برسد و محدودیت غیر تعرفه‌ای نیز باید برای کالاهایی که تحت پوشش سبت قرار می گیرند، حذف شود. این امتیازات صرفاً شامل کالاهایی می باشد که حداقل ۴۰ درصد از ارزش آنها طی فرایند تولید در یکی از کشورهای عضو آسه آن پدید آمده باشد.

طرح سبت در آغاز با ۱۵ نوع محصول شامل روغنهای نباتی، سیمان، مواد شیمیایی، کود، دارو، پلاستیک، محصولات کائوچویی، چرم، خمیر کاغذ، منسوجات، سرامیک و شیشه، جواهرات و سنگهای قیمتی، کاتدهای مسی، وسایل الکترونیکی و وسایل چوبی به اجرا درآمد و در سال ۱۹۹۴ موافقت گردید که محصولات خام کشاورزی نیز تحت پوشش این طرح قرارگیرند. در سال ۱۹۹۵، ارزش محصولات مبادلاتی تحت پوشش سبت کشورهای عضو آسه آن نسبت به سال ۱۹۹۴ به میزان ۲۱ درصد رشد داشته و از ۴۹/۱ میلیارد دلار به ۵۹/۳ میلیارد دلار رسیده است. در حالیکه کل مبادلات بین اعضای آسه آن طی سال مذکور ۱۶/۲ درصد رشد داشته و از ۶۳ میلیارد دلار به ۷۰ میلیارد دلار افزایش یافته است. ۳۱

29. Common Effective Preferential Tariff Scheme (CEPT)

۳۰. در ابتدا، سال ۲۰۸۸ بعنوان سال هدف انتخاب شده بود که بعداً به سال ۲۰۰۳ تغییر یافت.

31. "CEPT to cover unprocessed agricultural products", ASEAN Update, vol. 2196 (March - April 1996), P.2.

۹-۳. مناطق رشد

یکی دیگر از طرحهای اقتصادی و بازرگانی که میان کشورهای عضو آسه آن در حال اجراست، طرح ایجاد «منطقه رشد» می باشد. این طرح نخستین بار از سوی سنگاپور مطرح شد و به عنوان یک همکاری شبه منطقه‌ای تلقی گردید که مکمل همکاریهای کلی اقتصادی آسه آن می باشد. تاکنون چند منطقه رشد بین کشورهای مختلف عضو آسه آن ایجاد شده است. نکته قابل توجه در ایجاد این مناطق رشد آن است که محدوده این مناطق را قسمتهایی از کشورهای عضو آسه آن تشکیل می دهد که کشورهای مذکور در آن قسمتها عمدتاً مشکلات ارضی با یکدیگر دارند. براین اساس، ایجاد منطقه رشد و افزایش همکاریهای مشترک می تواند نوعی راه حل برای از بین بردن اختلافات و مشکلات موجود باشد.

۱۰. مهمترین شرکای تجاری آسه آن

در سال ۱۹۹۳، کل تجارت کشورهای عضو آسه آن بالغ بر ۴۳۳ میلیارد دلار بوده که ژاپن به تنهایی بیش از یک پنجم آن را به خود اختصاص داده است. پس از ژاپن، آمریکا و کانادا مجموعاً با ۱۸/۵ درصد در رده دوم و اتحادیه اروپا با ۱۳/۹ درصد در رده سوم قرار داشته است. آمریکا بزرگترین بازار صادراتی آسه آن محسوب می گردد بطوریکه در سال ۱۹۹۳ این کشور به همراه کانادا، بیش از یک پنجم صادرات آسه آن را به خود اختصاص داده‌اند. ژاپن و اتحادیه اروپا در رده های دوم و سوم قرار داشته‌اند. کشورهای عضو آسه آن بخش عمده کالاهای وارداتی خود را از ژاپن تامین کرده‌اند بطوریکه در سال ۱۹۹۳ این کشور یک چهارم از کل واردات آسه آن را تامین کرده است. آمریکا و کانادا دومین، و اتحادیه اروپا سومین تامین کننده واردات آسه آن بوده‌اند. بر این اساس، ژاپن بزرگترین شریک تجاری آسه آن در سال ۱۹۹۳ بوده است. تراز تجاری آسه آن با اتحادیه اروپا و آمریکا دارای مازاد بوده، در حالیکه با ژاپن دارای کسری بوده است. مازاد تراز تجاری آسه آن با اتحادیه اروپا ۵۸۸/۵ میلیون دلار و با آمریکا و کانادا ۸/۳ میلیارد دلار و کسری تراز تجاری آسه آن با ژاپن ۲۳/۳ میلیارد دلار بوده است. وضعیت مزبور ناشی از این واقعیت است که کشورهای آسه آن کالاهای واسطه و قطعات یدکی را از ژاپن وارد کرده و پس از ترکیب و کامل کردن آنها به بازارهای آمریکا صادر می کنند (جدول ۱۱). عمده ترین اقلام صادراتی آسه آن به آمریکا، محصولات الکترونیکی است. پس از ایالات متحده، اتحادیه اروپا بیشترین سهم را از صادرات کالاهای الکترونیکی آسه آن دارد.

ایالات متحده و اتحادیه اروپا بزرگترین بازارهای منسوجات و پوشاک آسه آن بشمار می‌آیند. تعرفه‌های گمرکی، تسهیلات ناشی از وجود «سیستم عمومی ترجیحات» و به‌ویژه پیمان «ترتیبات لیاف چندگانه»^{۳۲} مهمترین عواملی هستند که بر تجارت منسوجات و پوشاک بین اتحادیه اروپا و کشورهای عضو آسه آن تأثیر می‌گذارند. اطلاعات موجود بیانگر آن است که مبادله منسوجات و پوشاک بین اتحادیه اروپا و آسه آن، به‌صورت «تخصیص‌گرایی عمودی» است بطوری که لیاف و پارچه (کالاهای سرمایه بر نیمه تمام) از اتحادیه اروپا به آسه آن صادر شده و پس از تبدیل شدن به پوشاک (کالای ساخته شده کاربر) مجدداً به اتحادیه اروپا صادر می‌شود. بیشترین سهم از صادرات منسوجات و پوشاک آسه آن، مربوط به کشور نایلد است و بروئی در بین کشورهای عضو آسه آن، کمترین صادرات منسوجات و پوشاک را دارد.

۱۱. سرمایه‌گذاری خارجی در کشورهای عضو آسه آن

علاوه بر صادرات، عامل دیگری که نقش بسیار مهمی در رشد و توسعه کشورهای عضو آسه آن ایفا نموده، سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی بوده است. اصولاً قدرت کشورها در جذب سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی به «عوامل مؤثر بر سرمایه‌گذاری» در این کشورها بستگی دارد. در این میان، مهمترین عامل تعیین‌کننده برای سرمایه‌گذاری در یک کشور، ثبات سیاسی و اجتماعی و همچنین وضعیت عمومی تجاری آن کشور است که بر پیش‌بینی‌های سرمایه‌گذار در رابطه با ریسک و بازدهی سرمایه، تأثیر می‌گذارد. عوامل دیگری از جمله قابلیت دسترسی و هزینه عوامل تولید و مواد اولیه، دسترسی به بازار و اتخاذ سیاستهای متمایل به «تجارت و سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی» نیز در سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی مد نظر قرار می‌گیرند.

طی دو دهه گذشته، کشورهای عضو آسه آن (به‌استثای فیلیپین) از نظر سیاسی به عنوان یکی از با ثبات‌ترین مناطق جهان شناخته شده‌اند که بخشی از این ثبات را می‌توان مرهون تشکیل اتحادیه آسه آن دانست.

ثبات سیاسی و اجتماعی، وجود منابع طبیعی و مواد اولیه سرشار، داشتن نیروی کار فراوان و ارزان به

همراه مدیریت اقتصادی قوی، تسهیلات سرمایه‌گذاری و آزاد سازی تجاری، کشورهای عضو اتحادیه آسه آن را به عنوان محلی جذاب برای سرمایه‌گذاران بین‌المللی در آورده است. براساس گزارش سازمان تجارت خارجی ژاپن، کشورهای عضو آسه آن مدیریت خوبی در جذب سرمایه‌های بین‌المللی داشته‌اند. در سال ۱۹۹۴، میزان سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی جذب شده در کشورهای عضو آسه آن معادل ۱۴/۱ میلیارد دلار بوده که ۴/۵ درصد از کل سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در جهان و ۱۴/۱ درصد از کل سرمایه‌گذاری کشورهای در حال توسعه را تشکیل داده است.^{۳۳} طی سالهای ۹۳ - ۱۹۷۰، کل سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی جذب شده در کشورهای عضو آسه آن (به‌استثنای برونی) بالغ بر ۹۷/۵ میلیارد دلار بوده است.^{۳۴}

بخش اعظم سرمایه‌گذاریهای خارجی انجام شده در کشورهای عضو آسه آن، از سوی کشورهای توسعه یافته صورت گرفته است که در بین آنها، مهمترین شرکای تجاری آسه آن، بیشترین سهم را از این سرمایه‌گذاریها داشته‌اند.

جدول (۱۲) میزان سرمایه‌گذاری کشورهای آمریکا، ژاپن و اتحادیه اروپا در کشورهای عضو آسه آن را نشان می‌دهد. بطوریکه ملاحظه می‌گردد، ژاپن بیشترین سهم را از سرمایه‌گذاریهای انجام شده در آسه آن داشته که این سهم بطور روز افزونی در حال افزایش است. اتحادیه اروپا و ایالات متحده، بیشترین سرمایه‌گذاری خود را در سنگاپور انجام داده‌اند، در حالیکه ژاپن سرمایه‌گذاریهای خود را در اندونزی متمرکز کرده است گرچه باید توجه داشت که در سال ۱۹۹۳، سهم اندونزی از حجم سرمایه‌گذاریهای خارجی انجام شده توسط اتحادیه اروپا، بیش از سایر اعضای آسه آن بوده است.

۱۲. موقعیت اقتصادی آسه آن

بطوریکه در قبل ذکر شد، تشکیل اتحادیه آسه آن بستر سیاسی و ثبات سیاسی لازم را برای انجام فعالیتهای اقتصادی کشورهای عضو فراهم نمود، به گونه‌ای که گرچه همکاری اقتصادی بین اعضا تا سالها

33. UN, World Investment Report, 1996(New York: UN Pub., 1996)

34. The World Bank " Socio Economic Time - Series Access and Retrieval System World Tables, Data Base, 1995.

پس از تشکیل اتحادیه همچنان اندک بود، اما در سایه ثبات و امنیت به دست آمده، هر یک از کشورها به تنهایی توانستند رشد اقتصادی بالایی را به دست آورند. در حالیکه طی سالهای ۹۳ - ۱۹۷۰ متوسط نرخ رشد تولید ناخالص داخلی سالیانه (واقعی) در کل جهان، کشورهای در حال توسعه و کشورهای توسعه یافته به ترتیب $۲/۹$ ، $۲/۰۷$ و $۳/۷$ درصد بوده است. ۴ کشور عضو آسه آن شامل اندونزی، مالزی، تایلند و سنگاپور به ترتیب با متوسط نرخ رشدی معادل $۶/۴$ ، $۶/۷$ ، $۷/۳$ و $۷/۵$ درصد در سال، در بین کشورهایی قرار می‌گیرند که بالاترین نرخ رشد را طی دوره یاد شده داشته‌اند. بین سالهای ۹۳ - ۱۹۹۲ تفاوت نرخ رشد تولید ناخالص داخلی کشورهای عضو آسه آن با نرخ رشد تولید ناخالص داخلی جهان، از این هم فراتر رفته است بطوریکه نرخ رشد مذکور برای کل جهان، کشورهای توسعه یافته و کشورهای در حال توسعه به ترتیب $۱/۴$ ، $۱/۱$ و $۴/۲$ درصد بوده است در حالیکه این نرخ رشد برای اندونزی شامل $۶/۵$ درصد، مالزی $۸/۵$ درصد، تایلند $۷/۸$ درصد و سنگاپور $۹/۹$ درصد بوده است. رشد بخش صنعت، سهم قابل ملاحظه‌ای در نرخ رشد مذکور داشته به گونه‌ای که طی سال ۱۹۹۳، نرخ رشد بخش صنعت در کشور اندونزی $۶/۹$ درصد، مالزی $۹/۶$ درصد، تایلند $۱۱/۳$ درصد و سنگاپور $۹/۳$ درصد بوده است. ۳۵

مقایسه متوسط نرخ رشد سالیانه تولید ناخالص داخلی سرانه کشورهای عضو آسه آن با نرخ رشد مذکور برای کل جهان، کشورهای توسعه یافته و کشورهای در حال توسعه، نیز بیانگر بالاتر بودن نرخ رشد درآمد سرانه اعضای آسه آن می‌باشد. به طوری که این نرخ رشد، طی سالهای ۹۳ - ۱۹۷۰، برای کل جهان، کشورهای توسعه یافته و کشورهای در حال توسعه به ترتیب $۱/۲$ ، ۲ و $۱/۵$ درصد بوده در حالی که برای اندونزی $۴/۳$ درصد، مالزی $۴/۱$ درصد، تایلند $۵/۱$ درصد و سنگاپور $۶/۲$ درصد بوده است. نرخهای مذکور در سال ۹۳ - ۱۹۹۲، برای کل جهان، کشورهای توسعه یافته و کشورهای در حال توسعه به ترتیب $۰/۱$ - و $۰/۴$ و $۲/۴$ درصد و برای کشورهای اندونزی، مالزی، تایلند و سنگاپور به ترتیب $۴/۸$ ، $۵/۹$ و $۶/۷$ و $۸/۸$ درصد بوده است.

مقایسه یاد شده، بیانگر تحرک اقتصادی کشورهای عضو آسه آن طی سالهای ۹۳ - ۱۹۷۰ می‌باشد

و حاکی از آن است که این اتحادیه با شتاب زیادی مراحل رشد و توسعه را طی نموده است. در بعد تجارت خارجی نیز اتحادیه آسه آن هم از لحاظ حجم تجارت و هم از حیث ترکیب کالاهای تجاری تغییرات شگرفی داشته است. تجارت خارجی آسه آن از ۹ میلیارد دلار (در سال ۱۹۶۵) به ۴۳۳/۵ میلیارد دلار (در سال ۱۹۹۳) رسیده است که حاکی از ۴۸ برابر شدن تجارت این اتحادیه طی سالهای مذکور می باشد. میزان صادرات این کشورها از ۴/۳ میلیارد دلار (در سال ۱۹۶۵) به ۲۰۸/۲ میلیارد دلار (در سال ۱۹۹۳) افزایش یافته است.^{۳۶}

در سال ۱۹۶۰، سهم اتحادیه آسه آن از کل صادرات جهان از ۳/۳ درصد به ۵/۶ درصد در سال ۱۹۹۳ رسید که حدود ۷۰ درصد رشد نشان می دهد. طی سالهای ۹۴ - ۱۹۵۰، متوسط نرخ رشد سالیانه صادرات این اتحادیه با ۱۱/۵ درصد، بالاتر از نرخ رشد صادرات کل جهان (۱/۱ درصد) بوده است. لازم به ذکر است که طی سالهای مذکور، نرخ رشد صادرات «مجمع همکاری آسیا - اقیانوسیه» (اپک)^{۳۷} و اتحادیه اروپا به ترتیب ۱۱/۷ و ۱۱/۶ درصد در سال بوده است. از سوی دیگر، در حالیکه طی سال ۹۳-۱۹۹۲ نرخ رشد صادرات کل جهان ۰/۴ - درصد، اپک ۷/۶ درصد، اتحادیه اروپا (۱۵ کشور) ۹/۳ - درصد، اتحادیه تجارت آزاد اروپا (افتا)^{۳۸} ۸/۹ - درصد، موافقتنامه تجارت آزاد آمریکای شمالی (نفتا)^{۳۹} ۵/۳ - درصد و سازمان همکاریهای اقتصادی (اگو)^{۴۰} ۰/۲ - درصد بوده است، اتحادیه آسه آن با (سالهای ۹۱ - ۱۹۹۰ و ۹۲ - ۱۹۹۱) نرخ رشد صادرات ۱۴ درصدی خود کارنامه درخشانی داشته است. نرخ رشد صادرات اتحادیه آسه آن به ترتیب ۱۵/۳ و ۱۲/۲ درصد بوده است.^{۴۱}

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
رتال جامع علوم انسانی

36. Ibid, P.P.10-13

37. Asia - Pacific Economic Cooperation Forum (APEC)

38. European Free Trade Association (EFTA)

39. North American Free Trade Agreement (NAFTA)

40. Economic Cooperation Organization (ECO)

41. UNCTAD, Handbook of International Trade and Development Statistics, 1994 (New York: UN Pub., 1995), P.10

همچنین، در حالیکه در سال ۱۹۹۳، ارزش صادرات اپک، اتحادیه اروپا (۱۲ کشور)، اتحادیه تجارت آزاد اروپا (افتا) و نفتا به ترتیب ۲۹، ۲۰، ۱۸ و ۱۸ برابر ارزش صادرات آنها در سال ۱۹۶۵ بوده، ارزش صادرات اتحادیه آسه آن در سال ۱۹۹۳ نسبت به سال ۱۹۶۵، ۴۸ برابر شده است.^{۴۲}

ارقام یاد شده به روشنی بیانگر نقش اتحادیه آسه آن در صحنه تجارت جهانی است. در حقیقت، تجارت، نقش موتور رشد را در اکثر کشورهای این اتحادیه داشته است به طوری که سنگاپور از معدود کشورهایی است که صادراتش بیش از کل تولید ناخالص داخلی آن کشور می باشد. طی سالهای ۱۹۹۰ و ۱۹۹۳، نسبت صادرات سنگاپور به تولید ناخالص داخلی این کشور به ترتیب ۱/۸۲ و ۱/۶۹ بوده و سهم صادرات مالزی از تولید ناخالص داخلی این کشور به ترتیب ۷۷ و ۸۰ درصد بوده است.

علاوه بر تغییراتی که در میزان صادرات کشورهای عضو آسه آن به وجود آمده، ترکیب کالاهای صادراتی این کشورها نیز از تغییر زیادی برخوردار بوده و از صادرات کالاهای اولیه و مواد خام، به صادرات کالاهای صنعتی و به ویژه کالاهای الکترونیکی، تغییر یافته است. در سال ۱۹۶۳، سهم کالاهای صنعتی از صادرات کشورهای اندونزی، مالزی، تایلند، فیلیپین و سنگاپور به ترتیب ۰/۳، ۴/۷، ۲/۵، ۴/۶ و ۲۷/۸ درصد بوده^{۴۳} که در سال ۱۹۹۳ به ۵۳، ۷۱، ۷۱، ۴۱ و ۷۸ درصد رسیده است.^{۴۴}

تغییر در ترکیب کالاهای صادراتی از صادرات کالاهای اولیه به صادرات کالاهای صنعتی، باعث تغییر در سهم شرکای تجاری آسه آن شده است، به طوری که سهم کشورهای در حال توسعه از صادرات ۵ کشور عضو آسه آن (اندونزی، مالزی، تایلند، فیلیپین و سنگاپور) از ۲۷ درصد (در سال ۱۹۷۰) به ۴۴ درصد (در سال ۱۹۹۳) افزایش یافته که حاکی از کاهش سهم کشورهای صنعتی بوده است. به رغم این کاهش، هنوز هم کشورهای صنعتی به ویژه ایالات متحده آمریکا، ژاپن و اتحادیه اروپا، بازارهای اصلی اتحادیه آسه آن را به ویژه در رابطه با کالاهای الکترونیکی و منسوجات تشکیل می دهند.

42. UNCTAD, Handbook of International Trade and Development Statistics, 1994 (New York: UN Pub., 1995), P.10

43. Balassa, Op. Cit., P.P.90-196

44. UN, International Trade Statistics Yearbook, 1993 (New York: UN Pub., 1995), P.P. 457-947

امروزه، کشورهای عضو آسه آن به عنوان یکی از مهمترین نقاط مونتاز قطعات الکترونیکی ساخته شده توسط کشورهای صنعتی بخصوص ژاپن و اتحادیه اروپا، محسوب می شوند. این امر عمدتاً ناشی از پایین تر بودن هزینه نیروی کار از یک سو و بالا بودن دقت عمل نیروی کار این کشورها از سوی دیگر می باشد. کشورهای صنعتی، قطعات و اجزای کامپیوتر و سایر وسایل الکترونیکی مصرفی را ساخته و به کشورهای عضو آسه آن صادر می کنند. کشورهای عضو آسه آن نیز پس از ترکیب کردن قطعات مذکور و ساخت کالای نهایی، مجدداً آنها را روانه بازار کشورهای صنعتی می نمایند. این مسأله موجب شده تا کالاهای صنعتی و به ویژه قطعات و کالاهای الکترونیکی، هم در واردات و هم در صادرات این کشورها سهم قابل ملاحظه‌ای داشته باشند. در واقع، رابطه کشورهای عضو آسه آن با کشورهایی از قبیل ژاپن و اتحادیه اروپا به صورت یک رابطه «تخصص گرایی عمودی» است. البته باید توجه داشت که این نوع رابطه در صنعت نساجی کشورهای عضو آسه آن نیز مشاهده می گردد یعنی کالاهای واسطه‌ای سرمایه بر از قبیل نخ و پارچه در کشورهای صنعتی تولید شده و به کشورهای عضو آسه آن ارسال می گردد. این اقلام، در کشورهای آسه آن با استفاده از نیروی کار ارزان تبدیل به پوشاک (کالای کاربر) شده و مجدداً به کشورهای صنعتی صادر می گردد.

افزایش سهم اتحادیه آسه آن از کل صادرات جهان و تغییر در ترکیب کالاهای تجاری و شرکای تجاری این اتحادیه، از جمله عواملی هستند که نشان از اهمیت روز افزون اتحادیه آسه آن و مطرح شدن کشورهای عضو این اتحادیه در صحنه اقتصاد بین المللی دارند.

اطلاعات موجود حاکی از آن است طی سالهای ۹۳ - ۱۹۷۰، ساختار اقتصادی کشورهای عضو آسه آن نیز طی سالهای ۹۳ - ۱۹۷۰ تغییرات قابل ملاحظه‌ای داشته است بطوریکه در سال ۱۹۷۰، سهم بخش کشاورزی از تولید ناخالص داخلی اندونزی ۴۵ درصد، مالزی ۲۹ درصد، فیلیپین ۳۰ درصد، سنگاپور ۲ درصد و تایلند ۲۶ درصد بوده که این سهم در سال ۱۹۹۳، برای اندونزی به ۱۹ درصد، مالزی به ۱۶ درصد، فیلیپین به ۲۲ درصد، سنگاپور به حدود صفر و تایلند به ۱۰ درصد رسیده است. در مقابل، در سال ۱۹۷۰ سهم بخش صنعت از تولید ناخالص داخلی برای اندونزی ۱۹ درصد، مالزی ۲۵ درصد، فیلیپین ۳۲ درصد، سنگاپور ۳۰ درصد و تایلند ۲۵ درصد بوده که در سال ۱۹۹۳ به ترتیب به

۳۹، ۴۴، ۳۳، ۳۷ و ۳۹ درصد رسیده است. ۴۵ طی سالهای مذکور، سهم بخش خدمات در تولید ناخالص داخلی کشورهای اندونزی، فیلیپین و تایلند افزایش ولی در کشورهای مالزی و سنگاپور کاهش داشته است.

۱۳. خلاصه و جمع‌بندی

تا چندی پیش، آسه آن به صورت یکی از مناطق مهم تجاری جهان درآمده که رشد سریع اقتصادی کشورهای عضو این اتحادیه، توجه جهانیان را به خود معطوف داشته بود. کشورهای عضو آسه آن به استثنای تایلند، همگی در گذشته مستعمره کشورهای غربی بوده‌اند که این امر وابستگی‌هایی را بین این کشورها و کشورهای غربی به وجود آورده است. این وابستگیها گرچه طی زمان تضعیف شده اما هنوز هم نقش عمده‌ای را در فعالیتهای تجاری و منابع تامین کننده سرمایه گذاری خارجی در این کشورها ایفا می نماید.

کشورهای ژاپن و ایالات متحده به همراه اتحادیه اروپا، مهمترین شرکای تجاری آسه آن می‌باشند بطوریکه امروزه بسیاری از کالاهای ژاپنی در کشورهای عضو آسه آن تولید می‌شود و یا اینکه قطعات آنها به کشورهای عضو آسه آن منتقل شده و در آنجا ترکیب می‌شوند.

وابستگیهای مذکور، باعث جذب مقدار قابل توجهی از سرمایه گذاری کشورهای صنعتی در کشورهای عضو آسه آن گردیده چنانکه بخش اعظم حجم سرمایه گذاریهای انجام شده در آسه آن متعلق به ایالات متحده، ژاپن و اتحادیه اروپا می باشد.

بطور کلی تشکیل اتحادیه آسه آن، بستر سیاسی و ثبات و آرامش لازم برای انجام فعالیتهای اقتصادی را در کشورهای عضو فراهم نموده است که در سایه ثبات و امنیت به دست آمده، هر یک از این کشورها به تنهایی توانسته است رشد اقتصادی بالایی را به دست آورد. بر این اساس طی دو دهه اخیر، نرخ رشد تولید ناخالص داخلی و همچنین نرخ رشد صادرات تعدادی از این کشورها بالاتر از نرخ رشد جهانی و کشورهای در حال توسعه بوده است. از جمله ویژگیهای کشورهای عضو آسه آن، این است که صادرات

این کشورها عمدتاً گرایش به کشورهای خارج از منطقه به‌ویژه ایالات متحده و اتحادیه اروپا دارد که این امر باعث کاهش سهم مبادلات بین اعضا از کل تجارت خارجی آنها گردیده است. حجم بالای سرمایه‌گذاری خارجی، عامل مهم دیگری بوده است که در کنار تجارت خارجی اعضای آسه آن، زمینه مناسبی را برای رشد و توسعه آنها فراهم ساخت. ثبات سیاسی و اجتماعی، وجود منابع طبیعی فراوان و نیروی کار ارزان و دقیق، تعدیلات ساختاری و آزادسازی تجاری و مدیریت اقتصادی قوی در کشورهای عضو آسه آن، جذابیت زیادی برای سرمایه‌گذاران خارجی این منطقه ایجاد نموده است. در مجموع تا چندی پیش، به نظر می‌رسید که روند فعلی فعالیت اتحادیه آسه آن، طی سالهای آینده نیز می‌تواند ادامه یابد گرچه پایان یافتن جنگ سرد هنوز تأثیر کامل خود را بر روابط بین‌المللی و در نتیجه بر فعالیتهای اتحادیه آسه آن، نگذاشته است.

جدول ۱ - برخی از ویژگیهای اقتصادی و اجتماعی کشورهای عضو آسه آن

نرخ ارز	سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی (میلیارد دلار)	واردات (میلیارد دلار)	رتبه صادرات در کل جهان	صادرات (میلیارد دلار)	GDP (میلیارد دلار)	امید به زندگی	نرخ بیکاری	درصد جمعیت شهرنشین	نرخ رشد جمعیت	جمعیت (میلیون نفر)	مساحت (هزار کیلومتر)	سنگاپور مالزی تایلند اندونزی فیلیپین برونزی
۲/۵	۶/۱۶	۱۰۲/۷	۱۲	۹۶/۸	۵۵/۱	۷۴/۵	۲/۴	۹۹/۵	۱/۱	۲/۸۶	۰/۶۴	
۲/۶	۲/۳۵	۵۹/۶	۱۹	۵۸/۸	۶۴/۴	۸۰/۸	۲/۸	۴۴/۲	۲/۵	۱۹/۲	۳۲۹/۷	
۲۵/۲	۱/۳۹	۵۴/۵	۲۱	۴۵/۳	۱۲۴/۹	۶۹/۳	۲/۵	۲۴	۱۲	۵۹/۱	۵/۴	
۲۱۶/۸	۲/۰	۳۲	۲۶	۴۰/۱	۱۲۴/۲	۶۲/۷	—	۳۱/۷	۱/۶	۱۹۱/۲	۱۹۰۰	
۲۶/۴	۰/۷۴۳	۲۲/۵	۲۱	۱۳/۳	۵۴/۴	۶۵	۸/۴	۴۵	۲/۳	۶۴/۸	۲۰۰	
۱/۵	۰/۰۰۰۶	۱/۲	—	۲/۳	—	۷۴/۳	۴/۷	۵۳/۲	۲/۲	۰/۲۷۴	۵/۸	

منبع:

1. EIU, [Singapore, Malaysia, Thailand, Philippines, Brunei, Darussalam] country Profile, 1995-96 (London: EIU, 1996).
2. UNCTAD, Handbook of International Trade and Development Statistics, 1994 (New York: UN Pub., 1995)

جدول ۲- نرخ رشد تولید ناخالص داخلی و تولید ناخالص داخلی سرانه

۱۹۹۲-۹۳	۱۹۹۱-۹۲	۱۹۹۰-۹۱	۱۹۸۹-۹۰	۱۹۸۸-۸۹	۱۹۸۵-۹۰	۱۹۸۰-۸۵	۱۹۷۵-۸۰	۱۹۷۰-۷۵	۱۹۷۰-۹۲
۶/۵	۶/۴	۶/۹	۷/۳	۷/۵	۶/۳	۴/۶	۷/۸	۸/۵	۶/۴
۴/۸	۴/۸	۵/۲	۵/۵	۵/۶	۴/۳	۳/۵	۵/۶	۵/۹	۴/۳
۹/۹	۶/۱	۶/۶	۸/۸	۹/۲	۸/۶	۶/۷	۱/۶	۹/۸	۷/۵
۸/۸	۵/۰	۵/۴	۷/۶	۸/۰	۷/۴	۵/۴	۷/۲	۷/۹	۶/۲
۸/۵	۷/۸	۸/۷	۹/۷	۹/۲	۷/۱	۵/۵	۸/۳	۸/۱	۶/۷
۵/۹	۵/۲	۶/۰	۷/۰	۶/۴	۴/۳	۳/۸	۵/۸	۵/۵	۴/۱
۲/۰	۰/۶	-۰/۵	۲/۷	۶/۲	۵/۰	-۱/۱	۶/۱	۶/۲	۳/۲
-۰/۳	-۱/۵	-۲/۶	۰/۵	۰/۴	۲/۸	-۳/۵	۳/۷	۳/۴	۰/۸
۷/۸	۷/۶	۸/۵	۱۱/۷	۱۲	۱۰/۷	۵/۸	۸/۲	۸/۵	۷/۳
۶/۷	۶/۴	۶/۷	۱۰/۱	۱۰/۲	۸/۸	۳/۹	۵/۵	۲/۸	۵/۱

Handbook of International and Development Statistics. 1994 (New York: UN Pub. 1995).

منبع:

- جهان ۱/۴ ۲/۹
- در حال توسعه ۱/۱ ۲/۷
- توسعه یافته ۴/۲ ۳/۷

جدول ۳ - سهم بخشهای مختلف از تولید ناخالص داخلی

سهم بخشهای مختلف از تولید ناخالص داخلی (درصد)		سهم بخشهای مختلف از تولید ناخالص داخلی (درصد)				سهم بخشهای مختلف از تولید ناخالص داخلی (درصد)		سال	
واردات	صادرات	سرمایه‌گذاری ناخالص داخلی	مخارج بخش خصوصی	مخارج دولتی	خدمات	صنعتی	کشاورزی	سال	
۳۸۴۲	۲۲	۵۸		۱۶	۲۶	۲۵	۲۹	۱۹۷۰	ماری
۷۵	۸۰	۳۳	۲۹	۱۳	۶۰	۲۲	۱۶	۱۹۹۳	
۱۲۲	۱۰۲	۳۹	۷۰	۱۲	۶۸	۳۰	۲	۱۹۷۰	سنگاپور
۱۶۵	۱۶۹	۲۴	۴۳	۹	۶۳	۳۷	-	۱۹۹۳	
۱۹	۱۵	۳۶	۶۸	۱۱	۲۹	۲۵	۲۶	۱۹۷۰	تایلند
۴۱	۳۷	۴۰	۵۲	۹	۵۱	۳۹	۱۰	۱۹۹۳	
۱۵۱۳	۱۶	۷۱	۷۱	۸	۳۶	۱۹	۴۵	۱۹۷۰	اندونزی
۲۵	۲۱	۲۸	۶۰	۱۰	۴۲	۳۹	۱۹	۱۹۹۳	
۲۱	۲۲	۲۱	۶۹	۹	۳۹	۳۲	۳۰	۱۹۷۰	فیلیپین
۴۰	۳۲	۲۴	۷۶	۹	۴۵	۳۳	۲۲	۱۹۹۳	

UNCTAD, Handbook of International and Development Statistics, 1994 (New York: UN Pub. 1995).

منبع:

*

جدول ۴ - نرخ رشد صادرات و واردات طی سالهای ۱۹۵۰ - ۱۹۹۳

درصد

۱۹۹۲-۹۳	۱۹۹۱-۹۲	۱۹۸۹-۹۱	۱۹۸۹-۹۰	۱۹۸۸-۸۹	۱۹۸۵-۹۰	۱۹۸۰-۸۵	۱۹۷۵-۸۰	۱۹۷۰-۷۵	۱۹۶۰-۷۰	۱۹۵۰-۶۰	۱۹۵۰-۹۳	
	۱۶/۶	۷/۶	۱۱/۹	۸/۱	۱۳/۶	۲/۶	۲/۷	۲۸/۱	۳۳/۶	۳/۳	۱۲/۰-۰/۱	سنگاپور
۱۸/۱	۸/۹	۸/۹	۲۲/۶	۱۳/۲	۲۰/۴	۱/۶	۲۲/۴	۳۱/۷	۵/۴	۰/۸	۱۲/۱	واردات
۱۵/۷	۱۸/۵	۱۲/۸	۱۷/۴	۱۸/۷	۱/۶	۶/۱	۳۷/۵	۲۴	۲/۲	۰/۶	۱۰/۶	صادرات
	۱۴/۴	۸/۹	۲۵/۳	۳۰/۱	۲۵/۹	۲۱/۴	۲/۷	۲۶/۴	۳/۴	۳/۳	۱۱/۱	واردات
۲۲/۳	۱۴/۲	۳۲/۲	۱۴/۹	۲۵/۸	۲۸/۰	۱/۵	۲۲/۱	۳۰/۴	۵/۹	۱/۷	۱۲/۶	صادرات
۱۳/۲	۸/۲	۱۱/۶	۲۹/۵	۲۷	۳۳/۹	۰/۹	۳۳/۵	۲۲/۴	۱۲/۳	۶/۵	۱۲/۴	واردات
۸/۱۱۱/۶	۱۵/۱	۱۵/۹	۱۳/۸	۸	-۲/۶	۳۳/۹	۵۴/۷	۱/۶	-۱/۱	۱۱/۵		اندونزی
۳/۰	۵/۵	۱۵/۸	۳۳/۵	۲۲/۵	۱۵/۶	-۰/۵	۱۵/۰	۲۱/۳	۲/۰	-۲/۱	۱۱/۱	واردات
۱۳/۷	۱۱/۲	۸/۷	۲/۰	۱۰/۳	۱۲/۷	-۲/۷	۲۰/۱	۲۲/۹	۵/۴	۵/۰	۹/۱	صادرات
۲۱/۴	۲۰/۸	-۲/۰	۱۶/۷	۲۸/۱	۲۱/۲	-۸/۱	۱۷/۷	۲۸/۲	۶/۴	۲/۷	۹/۵	واردات
۱/۳	-۱۲/۲	۲۱/۲	۱۷/۶	۱۰/۱	-۲/۷	-۸/۴	۳۱/۳	۳۳/۸	۲/۸	۲/۱	۱۱/۹	صادرات
۲۰/۷	-۰/۲	۱۵/۶	۱۵/۴	۲۲/۶	۱۰/۹	۱/۴	۱۵/۲	۲۱/۳	۲۰/۳	۱/۲	۱۲/۱	واردات

منبع:

UNCTAD, Handbook of International Trade and Development Statistics, 1993 (New York: UN Pub., 1994).

جدول ۵ - ترکیب کالاهای صادراتی و وارداتی آسه آن برحسب گروههای عمده کالایی

فیلیپین		تایلند		اندونزی		مالزی		سنگاپور		شرح	SITC کد
۱۹۹۳	۱۹۹۴	۱۹۹۳	۱۹۹۴	۱۹۹۳	۱۹۹۴	۱۹۹۳	۱۹۹۴	۱۹۹۳	۱۹۹۴		
۲/۰	۰/۳	۱/۱	۰/۰	۲۸/۲	۳۵/۸	۱۰/۳	۴/۱	۱۲/۳	۱۶/۷	مواد سوسختی	۳
۲۱/۳	۹۴/۹	۱۶/۲	۹۶/۵	۱۸/۵	۶۱/۲	۱۸/۳	۹۰/۳	۷/۸	۵۲/۰	کالاهای اولیه غیر نفتی	۰
۱۱/۳	۲۸/۲	۲۱/۴	۵۶/۰	۷/۹	۱۲/۱	۳/۳	۴/۵	۲/۴	۱۶/۴	حیوانات زنده و مواد غذایی	۱
۰/۳	۱/۸	۰/۴	۰/۵	۰/۵	۰/۰	۰/۰	۱/۴	۲/۰	۱/۵	سبزیجات و تنباکو	۲+۴+۶۸
۹/۲	۶۴/۹	۴/۵	۴۰/۱	۱۰/۰	۴۶/۳	۱۵/۱	۱۲/۴	۳/۴	۳۳/۱	مواد اولیه صنعتی	۵+۶+۷+۸-۶
۴۱/۰	۴/۶	۷۱/۲	۲/۵	۵۲/۸	۰/۳	۷۰/۷	۴/۷	۷۸/۳	۲۷/۸	کالاهای صنعتی	۹
۳۵/۷	۰/۱	۱/۶	۱/۰	۰/۵	۰/۰	۰/۶۷	۰/۹	۱/۷	۳/۳	سایر کالاهای	جمع کل
۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	۱۰۰/۰		
۶/۵	۱۱/۳	۷/۵	۹/۶			۳/۶	۱۱/۱	۱۰/۹	۱۳/۷	مواد سوسختی	۳
۱۳/۵	۳۳/۴	۱۲/۰	۱۰/۹			۸/۵	۳۸/۸	۹/۰	۴۵/۶	کالاهای اولیه غیر نفتی	۰
۷/۱	۱۳/۲	۴/۰	۶/۳			۵/۰	۲۴/۲	۳/۷	۱۹/۸	حیوانات زنده و مواد غذایی	۱
۰/۸	۰/۴	۰/۵۲	۱/۱			۰/۳	۴/۱	۱/۵	۱/۸	سبزیجات و تنباکو	۲+۴+۶۸
۵/۶	۹/۸	۷/۴	۳/۴			۳/۲	۱۰/۶	۳/۸	۲۴/۰	مواد اولیه صنعتی	۵+۶+۷+۸-۶
۶۴/۹	۶۶/۱	۷۷/۴	۷۷/۱			۸۳/۹	۲۷/۸	۷۸/۹	۳۸/۶	کالاهای صنعتی	۹
۱۷/۰	۱/۴	۳/۱	۲/۳			۴/۱	۲/۳	۱/۳	۲/۱	سایر کالاهای	جمع کل
۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	۱۰۰/۰			۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	۱۰۰/۰		

منبع:

Bela Balassa, Economic Policies in the Pacific Area Developing Countries (London: Macmillan and Professional LTD, 1991).

UN, International Trade and Statistics Yearbook, 1993 (New York: UN Pub., 1995)

جدول ۶- ترکیب کالاهای صادراتی کشورهای عضو آسه آن

آسه آن	تایلند	اندونزی	فیلیپین	مالزی	سنگاپور	نام	SITC کد
۱۴/۱	۱/۱	۲۸/۲	۲/۰	۱/۰/۳	۱۲/۳	مواد سوختی	۲
۱۶/۷	۲۶/۲	۱۸/۵	۲۱/۲	۱۸/۳	۷/۸	کالاهای اولیه غیر نفتی	
۷/۵	۲۱/۴	۷/۹	۱۱/۷	۳/۳	۲/۴/۳	مواد غذایی و حیوانات زنده	۰
۰/۹	۱/۴	۰/۵	۰/۴	۱/۰	۲/۰	سرمایه‌جات و یتاکو	۱
۷/۷	۴/۵	۱۰/۰	۹/۲	۱۵/۱	۳/۴	مواد اولیه صنعتی	۲+۴+۶+۸
۶۸/۷	۷۱/۲	۵۲/۸	۲۱/۱	۷/۰/۷	۷۸/۳	محصولات صنعتی	۵+۶+۷+۸-۶+۸
۳/۱	۱/۶	۰/۵	۳۵/۷	۱/۷	۱/۷	سایر	۹
۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	جمع کل	

منبع:

UN, International Trade and Statistics Yearbook, 1993 (New York: UN Pub., 1995).

جدول ۷ - صادرات، واردات و تراز تجاری کشورهای عضو آسه آن طی سال ۱۹۹۴

(میلیون دلار آمریکا)

کشور	صادرات کالا	واردات کالا	تراز تجاری	نسبت تراز تجاری به واردات (درصد)	سهم هر کشور از کل صادرات آسه آن	نسبت صادرات به GDP (درصد)
سنگاپور	۹۵۶۰۰	۹۵۹۰۰	-۳۰۰	-۰.۳	۳۸	۱۳۹
مالزی	۵۶۷۰۰	۵۵۳۰۰	۱۴۰۰	۲.۵	۲۲.۵	۸۰
تایلند	۴۳۸۰۰	۵۳۴۰۰	-۹۶۰۰	-۲.۵	۱۷.۴	۲۱
اندونزی	۴۰۱۰۰	۳۲۴۰۰	۷۸۰۰	۲.۴	۱۵.۹	۲۳
فیلیپین	۱۳۴۰۰	۲۱۲۰۰	-۷۸۰۰	-۳.۷	۵.۳	۲۱
برونئی	۲۲۲۴	۱۳۲۴	۱۱۰۰	۸.۳	۱	۵۷
جمع کل	۲۵۲۰۲۴	۲۵۱۲۲۴	-۷۲۰۰	-۲.۹	۱۰۰	۷۹
آمریکا	۵۰۳۷۰۰	۶۶۹۱۰۰	-۱۶۶۴۰۰	-۲۴.۹		۸.۴
ژاپن	۳۸۴۲۰۰	۳۳۸۲۰۰	۱۴۶۰۰۰	۴۱.۳		۸.۴
چین	۱۰۲۶۰۰	۹۵۳۰۰	۷۳۰۰	۷.۷		۸.۴
هنگ کنگ	۱۵۱۴۰۰	۱۶۱۸۰۰	-۱۰۴۰۰	-۰.۶		۱۱۴.۷

منبع: EIU, (Singapore, Malaysia, Thailand, Philippines, Brunei Darussalam) Profile, 1995-96 (London: EIU, 1996).

اطلاعات روزانه از چین مربوط به سال ۱۹۹۳ می‌باشد.

جدول ۸ - رابطه بین درآمد سرانه و درجه باز بودن اقتصاد (۱۹۹۴)

کشور	سنگاپور	مالزی	تایلند	اندونزی	فیلیپین	برونئی*
GDP سرانه (دلار)	۲۳۴۹۲	۳۶۲۶	۱۷۹۷	۹۰۴	۹۳۷	۱۴۵۱۸
نسبت صادرات به GDP	۱۳۹	۸۰	۴۱	۲۳	۲۱	۵۷

منبع: EIU, [Singapore, Malaysia, Thailand, Philippines, Brunei, Darussalam] country Profile, 1995-96 (London: E.I. 1996).

* اطلاعات برونی مربوط به سال ۱۹۹۳ می باشد.

جدول ۹ - مهمترین اقلام صادراتی کشورهای آسه آن از کل صادرات کشورهای در حال توسعه و جهان طی سالهای ۹۱ - ۱۹۹۰

شماره تفرقه	عنوان	سهم از صادرات کشورهای در حال توسعه	سهم از صادرات جهان
۲۳۲	کائوچوی طبیعی	۹۰/۸	۸۷/۷
۴۲۴	روغنهای گیاهی	۷۸/۴	۶۳/۷
۴۳۴	تخته چندلا	۷۵/۶	۳۵/۵
۰۴۲	برنج	۵۵/۵	۲۸/۰
۷۶	گیرنده‌های رادیویی	۵۵/۸	۲۴/۸
۴۳۱	روغنهای گیاهی و حیوانی تصفیه شده	۴۸/۶	۲۰/۹
۰۳۶	آبزیان تازه و یخ‌زده	۳۴/۳	۱۸/۹
۳۴۱	گاز طبیعی و پالایش شده	۴۳/۳	۱۷/۶
۲۴۷	انواع چوبهای گردو	۴۹/۹	۱۷/۳
۰۳۷	آبزیان کنسرو شده	۳۳/۹	۱۶/۹
۷۷۶	ترانزیستور و غیره	۵۱/۱	۱۶/۹
۷۶۱	گیرنده‌های تلویزیونی	۳/۵	۱۱/۷
۳۳۴	فرآورده‌های نفتی	۲۹/۵	۱۱/۶
۷۶۴	ضبط صوت	۴۲/۳	۱۱/۰
۷۵۲	کامپیوتر و وسایل پردازش اطلاعات	۲۶/۹	۱۰/۴
۸۹۷	طلا، نقره و جواهرات	۳۴/۲	۹/۲
۷۵۹	لوازم اداری	۴۴/۷	۸/۵
۲۴۸	تراورس - چوب روکش‌دار	۴۵/۹	۸/۴
۷۶۴	وسایل ارتباط جمعی و قطعات آن	۴۰/۴	۷/۸
۸۴۲	لباس رو بافته شده مردانه	۱۷/۸	۷/۶

ادامه جدول ۹

۷/۴	۱۷/۴	لباس رو بافتنی غیر کشیاف	۸۴۵
۶/۸	۱۶/۶	لباس رو بافته شده زنانه	۸۴۳
۶/۱	۱۱/۰	شکر و عسل	۰۶۱
۶/۲	۱۳/۴	سنگ معدن و کنساتره	۲۸۷
۵/۸	۱۴/۹	کفش	۸۵۱
۵/۶	۷/۵	نفت خام	۳۳۳
۵/۳	۶۲/۳	ترکیبات آلی و غیر آلی	۵۱۵
۴/۹	۲۰/۸	سبزیجات تازه	۰۴۵
۴/۴	۵/۶	قهوه و جانشین های آن	۰۷۱
۳/۵	۱۶/۸	سنگهای قیمتی و زینتی	۶۶۷
۳/۱	۳۹/۱	انتقالات ویژه	۹۳۱
۲/۹	۸/۱	پارچه بافته شده از الیاف	۶۵۳
۲/۵	۷/۴	لوازم ورزشی و اسباب بازی	۸۹۴
۲/۳	۲۲/۰	کلیدهای قطع و وصل	۷۷۲
۲/۱	۴/۴	لباس زیر بافتنی	۸۴۶
۱/۹	۱۶/۵	ماشین آلات الکتریکی	۷۷۸
۱/۸	۵/۱	میوه کمپوت شده	۰۵۸
۱/۸	۷/۱	سایر کالاهای ساخته شده	۸۹۹
۱/۷۲	۱۳/۰	مبلمان و لوازم آن	۸۲۱
۱/۷	۲۲/۹	ماشین آلات غیر الکتریکی و اجزای آن	۷۴۹
۱/۶۵	۷/۴	کشتی، قایق و غیره	۷۹۳
۱/۶	۱۲/۶	پلیسریزاسیون و فرآورده های آن	۵۸۳
۱/۴	۳/۸	میوه تازه و خشک شده	۰۵۷
۱/۲	۷/۲	وسایل توزیع برق	۷۷۳

جدول ۱۰ - سهم هر یک از کشورهای عضو آسه‌ان از تجارت سایر اعضا طی سال ۱۹۹۳

(درصد)

جمع	برونشی	فیلیپین	تایلند	اندونزی	مالزی	سنگاپور	کشور از:
۲۲/۷	۰/۹	۱/۹	۵/۷	نامشخص	۱۴/۲	—	سنگاپور
۲۱/۴	۰/۳	۰/۶	۲/۱	نامشخص	۱۶/۴	—	صادرات واردات
۸/۹	۰/۴	۱/۰	۳/۶	۱/۲	۲/۷	—	مالزی
۱۹/۸	ناچیز	۰/۵	۲/۵	۱/۶	—	۱۵/۲	واردات
۱۲/۸	نامشخص	۰/۸	۱/۳	—	۱/۶	۹/۱	صادرات
۹/۱	نامشخص	۰/۲	۰/۸	—	۱/۸	۶/۳	واردات
۱۵/۹	۰/۱	۰/۵	—	۰/۵	۲/۸	۱۲/۰	تایلند
۱۱/۹	۰/۴	۰/۴	—	۱/۱	۳/۶	۶/۴	واردات
۶/۷	ناچیز	—	۱/۵	۰/۲	۱/۴	۳/۴	فیلیپین
۱۰/۸	۰/۳	—	۱/۰	۱/۸	۲/۰	۵/۷	واردات
۱۷/۴	—	۲/۱	۷/۸	ناچیز	ناچیز	۷/۵	برونشی
۳۹/۵	—	۰/۱	۱/۶	۱/۹	۸/۲	۲۷/۷	صادرات واردات

IMF, Direction of Trade Statistics, June 1991 (New York: UN)

منبع:

جدول ۱۱ - وضعیت تجارت بین کشورهای عضو آسه آن و شرکای عمده آنها در سال ۱۹۹۳ (میلیون دلار - درصد)

کشورهای در حال توسعه	اروپای شرقی		ژاپن	آمریکا و کانادا		اتحادیه اروپا		کل اروپا		کل جهان		شرح
	ارزش	سهام		ارزش	سهام	ارزش	سهام	ارزش	سهام	ارزش	سهام	
۷۵۴	۸۴۹	۰.۲	۵۸۱	۱۳۷۷	۲.۹	۱۱۶۱	۰.۱	۲۴	۰.۲	۲۷۷	۱.۰۰	صادرات
۲۰	۱۰۴۲	۳.۷	۵۴	۱۲۰۴	۲.۳	۵۲۷.۹	۳.۷	۷۲.۸	۷۲.۹	۲۶۰.۶	۱.۰۰	واردات
۳۶۱	۱۳۲۷.۹	۱.۲	۳۰.۵	۱۱۱۷.۶	۱.۵	۵۳۳.۲	۱۲.۴	۵۲۷.۵	۱۲.۹	۲۶۶۲.۵	۱.۰۰	صادرات
۳۲۴	۹۷۲.۲	۰.۱	۲۸.۲	۶۶۰.۱	۱.۲	۳۶۳.۱	۲.۰	۵۶۶.۲	۲۲.۹	۲۸۲۲.۷	۱.۰۰	واردات
۲۸۲	۲۲۷۷.۷	۰.۳	۱۲.۲	۶۱۷.۳	۲.۳	۱۱۰۰.۲۲.۸	۱۶.۵	۶۸۳.۲	۱۵.۳	۳۷۰۵۵.۳	۱.۰۰	صادرات
۳۶۷	۱۶۲۷.۵	۰.۳	۲۸.۲	۱۲۵۲.۴	۱.۲	۷۸۵.۳	۱۱.۶	۵۱۶.۲	۱۲.۸	۴۴۳۵.۶	۱.۰۰	واردات
۲۴۲	۲۷۱۳.۳	۰.۲	۲۴.۸	۱۸۷۶.۶	۲.۸	۲۵۷.۲	۱۶.۲	۱۸۲.۸	۱.۷	۱۱۲۱.۱	۱.۰۰	صادرات
۳۸.۵	۷۲۷.۵	۱.۲	۲۲.۸	۲۲۸.۲	۲.۹	۳۳۳.۲	۱.۰	۱۸۷.۳	۱۱.۵	۱۸۷۲.۷	۱.۰۰	واردات
۵۱.۵	۳۳۶.۳	۱.۷	۱۳.۵	۵۳۰.۷	۲.۱	۱۵۵.۱۴	۱۲.۱	۱۰۲.۶	۱۵.۶	۷۳۸۷.۴	۱.۰۰	صادرات
۲۴.۹	۳۸۱۷.۲	۰.۸	۶۸.۱	۱۸۵۳.۶	۱.۶	۱۲۱.۷	۱۱.۵	۹۷۷.۴	۱۲.۷	۸۵۰۱۱.۹	۱.۰۰	واردات
۳۶	۱۳۳۱.۹	۲.۲	۱۳۳.۶	۶۲۳.۶	۲.۳	۸۵۲.۲	۱.۶	۶۱۵.۳	۱۸.۵	۶۸۵.۸	۱.۰۰	صادرات
۳۲.۹	۱۵۱۱.۶	۳.۲	۱۵۲.۲	۱۳۶۹.۸	۱.۲	۵۷۹.۱	۱۲.۲	۶۷۵.۱	۱۸.۱	۸۲۱.۵	۱.۰۰	واردات
۲۴.۷	۹۹۳.۱	۱.۵	۳۱.۷	۲۳۳۲.۱	۲.۱	۲۲۲۸.۸	۱۲.۷	۳۰۲۱.۶	۱۵.۸	۲۰۸۳۶.۵	۱.۰۰	صادرات
۳۸.۹	۸۷۵۷.۵	۱.۲	۲۷.۲	۵۵۷۵.۸	۱.۶	۳۵۸۷.۹	۱۳.۲	۲۹۹۲.۱	۱۶	۲۲۵۰۲.۸	۱.۰۰	واردات

منبع: UNCTAD, Handbook of International Trade and Development Statistics, 1994 (New York, UN Pub., 1995)
 اعمار صادرات بر روش مربوط به سال ۱۹۹۲ می باشد.

جدول ۱۲- سرمایه‌گذاری شرکای تجاری عمده آسه آن در کشورهای عضو این اتحادیه

ورود سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی (میانگین سالانه)						شرح	توزان سرمایه‌گذاری (میلیون دلار)
ایالات متحده آمریکا		ژاپن		اتحادیه اروپا			
۱۹۹۰-۹۳	۱۹۸۵-۸۷	۱۹۹۰-۹۳	۱۹۸۵-۸۷	۱۹۹۰-۹۳	۱۹۸۵-۸۷		
۰۰	۲۲۱۳	۰۰	۱۷۶۳	۰۰	۳۵۵۶	سنگاپور	سه درون سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی (درصد)
۲۵۰	۱۲۳	۱۳۷۹	۲۲۹	۱۲۰۵	۲۶۹	اندونزی	
۷۰۹	۶۵	۱۱۴۲	۲۸۲	۸۷۳	۸۴	مالزی	
۳۱۱	۶۹	۶۰۲	۱۰۰	۲۱۰	۲۴	تایلند	
۵۵	۷۹	۱۱۱	۱۲	۷۱	۱۵	فیلیپین	
۱۵۲۵	۳۵۴۹	۲۲۲۴	۲۴۸۸	۲۲۲۳	۳۹۴۸	آسه آن	
۰۰	۲۷	۰۰	۱۵	۰۰	۳۰	سنگاپور	
۵	۱۲	۱۵	۳۱	۱۳	۲۶	اندونزی	
۱۳	۸	۲۱	۳۵	۱۵	۱۰	مالزی	
۱۵	۲۷	۲۹	۳۹	۱۰	۹	تایلند	
۱۷	۶۵	۳۴	۱۰	۲۲	۱۲	فیلیپین	
۹	۲۵	۱۹	۱۸	۱۴	۲۸	آسه آن	

UN, World Investment Report, 1995 (New York: UN Pub., 1995).

منبع

منابع

۱. ابوالحسنی خواجه، نرگس. بررسی امکانات مبادلاتی کشورهای مسلمان. تهران: مؤسسه مطالعات و پژوهشهای بازرگانی. شهریور ماه ۱۳۷۲.
۲. کوهستانی نژاد، مسعود. اتحادیه کشورهای جنوب شرقی آسیا (آسه آن). تهران: وزارت امور اقتصادی و دارایی، اسفند ماه ۱۳۷۲.
۳. گمرک جمهوری اسلامی ایران. سالنامه آمار بازرگانی خارجی جمهوری اسلامی ایران، ۷۳-۱۳۶۶. تهران: مؤسسه مطالعات و پژوهشهای بازرگانی، ۷۵-۱۳۶۷.
۴. مؤسسه مطالعات و پژوهشهای بازرگانی. «آسه آن در راه تبدیل به یک قدرت اقتصادی جهانی است». بولتن روزانه بازرگانی، شماره ۶۶۳ (مهر ماه ۱۳۷۵).
۵. مؤسسه مطالعات و پژوهشهای بازرگانی. «کشورهای آسیایی جذبکنندگان عمده سرمایه‌های خارجی». بولتن روزانه بازرگانی، شماره ۶۶۵ (مهر ماه ۱۳۷۵).
۶. مؤسسه مطالعات و پژوهشهای بازرگانی. «سرمایه‌گذاری در چین همچنان در حال افزایش است». بولتن روزانه بازرگانی، شماره ۶۵۳ (شهریور ماه ۱۳۷۵).
۷. مؤسسه مطالعات و پژوهشهای بازرگانی. «آسه آن یکی از پیشروترین مناطق جهان در توسعه نیروی انسانی است». بولتن روزانه بازرگانی، شماره ۷۱۱ (آذر ماه ۱۳۷۵).
۸. مؤسسه مطالعات و پژوهشهای بازرگانی. «هند در پی گسترش روابط تجاری با آسه آن است». بولتن روزانه بازرگانی، شماره ۷۰۱ (آبان‌ماه ۱۳۷۵).
9. Ariff, Mohamed. The pacific Economy. Sydney: Allen and Unwin, 1991.
10. Ariff, Mohamed. "The Prospects for an ASEAN Free Trade Area". The world Economy: Global Trade Policy 1995. UK: Blackwell Publishers LTD, 1995.
11. Balassa, Bela. Economic Policies in the Pacific Area Developing Countries. London: Macmillan Academic and Professional LTD, 1991.
12. Chalmin, Philippe. International Commodity Markets Handbook, 1993. London: Woodhead-Faulkner, 1992.
13. Dwyer, Denis, South East Asian Development. New York: John Wiley & Sons, 1990.
14. EIU. Brunei Country Profile. London: EIU, 1995-96.
15. EIU. Indonesia Country Profile. London: EIU, 1995-96.
16. EIU. Malaysia Country profile. London: EIU, 1995-96.

17. EIU. Philippines Country Profile. London: EIU, 1995-96.
18. EIU. Singapore Country Profile. London: EIU, 1995-96.
19. EIU. Thailand Country Profile. London: EIU, 1995-96.
20. EIU. Textiles and Clothing in South East Asia. London: EIU, 1991.
21. Europa Publications Limited. The Europa World Yearbook, 1978-1996, vol 1, London: Europa Publications Limited, 1978-1996.
22. Harmsen, Richard and Leidy, Michael. "Regional Trading Arrangements. Appendix VI" The Uruguay round and Beyond. vol 2. Washington, DC.: IMF Pub., 1994.
23. IMF. Direction of Trade Statistics, June 1994. New York: UN Pub., 1995.
24. Macas, Rudolf. Opportunities and Challenges of the New Multilateral Trading System. Geneva: ITC, 1996.
25. Rieger, Hans Christoph. ASEAN Economic Co-operation Handbook. Singapore: Institute of Southeast Asian Studies, 1991.
26. Scalapina, Robert A. & Kosaka, Masataka. Peace, Politics & Economies in Asia. UK: Pergamon-Brassey's International Defense Publishers, 1988.
27. Tan, Joseph L.H. and Akrasanee, Narongchai, ASEAN-U.S. Economic development and Co-operation. Singapore: Institute of Southeast Asian Studies, 1990.
28. TBED, PETER. Dictionary of Twentieth Century History 1914-1990. Uk: Oxford University Press, 1992.
29. The World Bank. The East Asian Miracle: Economic Growth and Public Policy. Washington, DC: Oxford University Press, 1993.
30. The World Bank. East Asia's Trade and Investment. Washington DC: World Bank Publication, 1994.
31. UNCTAD. Handbook of Economic Integration and Cooperation Groupings of Developing Countries, vol 1. New York: UN Pub., 1996.
32. UNCTAD. Expansion of Trading Opportunities to the Year 2000 for Asia-Pacific Developing Countries. New York: UN Pub., 1996.
33. UNCTAD. Handbook of International Trade and Development Statistics, 1993-1994. New York: UN Pub., 1994-1995.
34. United Nations. World Investment Report, 1995. New York: UN Pub., 1995.

35. United Nations. Economic and Social Survey of Asia and Pacific, 1995. New York: UN Pub., 1995.
36. United Nations. International Trade Statistics Yearbook, 1993. New York: UN Pub., 1995.
37. Union of International Association. Yearbook of International Organizations 1991-92. Monchen: Union of International Association, 1992.
38. Wagner, Norbert. ASEAN and the EC. Singapore: Institute of Southeast Asian Studies, 1991.
39. Yuen, Ng Chee and Wagner, Norbert. Marketization in ASEAN. Singapore: Institute of Southeast Asian Studies, 1991.
40. "CEPT to cover unprocessed agricultural Products". ASEAN Update, vol 2/98 (March-April 1996).
41. Ronquillo. B. "Objection Sustained". Textile Asia (September 1996).
42. "Textile Industry and Trade in Indonesia". Tijaris: Magazine of International & Inter-Islamic Trade, No. 46 (July 1996).